

Kentsel mekân algısında toplumsal bellek ve ayrışma: Madımak Oteli örneği¹

Aslıhan Çiçek², Yavuz Acungil³

² Doktorant, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Tokat, Türkiye.

³ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Tokat, Türkiye.

ÖZET

Kentsel mekânların algılanış biçimleri toplumdan topluma değişiklik gösterebilmektedir. Bireyler yetiştikleri ve ait oldukları sosyal gruplara göre şekillenmekte ve bir kentsel mekân karşısında da bu doğrultuda tavır almaktadır. Dolayısıyla bir kentsel mekân, kimileri için unutulmaz anılarla dolu daima hatırlanması gereken bir biçimde toplumsal bellekte yer alırken kimileri içinse unutulmak istenen, geçmişte yaşanan herhangi bir olayla ilgili bağ kurulmayan sıradan bir bina olarak varlık bulmaktadır. Sivas kentinde bulunan Madımak Oteli de 2 Temmuz 1993 tarihinde meydana gelen olaylar neticesinde unutulmak istenen veya hatırlanmak istenen bir kentsel mekâna dönüşmüştür. Dolayısıyla bu mekân, ait olunan sosyal gruplar tarafından farklı şekillerde algılanmakta ve anlam bulmaktadır. Bu çalışmada, Sivas kentinde bulunan farklı sosyal grupların Madımak Oteli'ni algılayış biçimlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmış bu doğrultuda Sivas kentinde ikamet eden altı Alevi, altı Sünni kişi ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, iki farklı sosyal gruba ait kişilerin Madımak Oteli'ni nasıl algıladıklarını ortaya koymuştur.

ANAHTAR KELİMELER

Kentsel mekân, toplumsal bellek, Madımak Oteli, 2 Temmuz, Sivas.

Social memory and discrimination in the perception of urban space: The case of Madımak Hotel

ABSTRACT

The perception of urban spaces can vary from society to society. Individuals are shaped according to the social groups they grew up in and belonged to and they take a stance in this direction against an urban space. Therefore, for some, an urban space full of unforgettable memories takes place in the social memory in a way that should always be remembered, while for others, it finds its existence as an ordinary building that wants to be forgotten and not connected with any event in the past. The events that took place on July 2, 1993, in the Madımak Hotel in Sivas have turned into an outdoor space that is wanted to be forgotten or remembered. This study aims to reveal the perceptions of different social groups in the city of Sivas about the Madımak Hotel. Therefore, this space is perceived and meaningful in different ways by the social groups to which it belongs. In the study, phenomenology, one of the qualitative research designs, was used, and in this direction, in-depth interviews were conducted with six Alevi and six Sunni people residing in the city of Sivas. The research findings revealed how people from two different social groups perceived the Madımak Hotel.

KEYWORDS

Urban space, social memory, Madımak Hotel, 2 July, Sivas.

¹ Bu araştırma Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 07.03.2023 tarih ve 2023/ 01-39 Karar Sayısı ile etik yönden uygun bulunmuştur.

Giriş

Mekân kavramı, tarihsel süreç içerisinde, üretim ilişkilerine ve zamanın ruhuna göre şekillenmiş, ona atfedilen tanımlar da bu süreç içerisinde farklılıklar göstermiştir. En genel tanımıyla mekân, doğanın bir parçası olmasının yanı sıra insan yaşamı ve faaliyetleri için bir ortamı ifade etmektedir (Ghulyan, 2021, s. 14). Mekân, geleneksel açıdan değerlendirildiğinde geometrik bir şekil, matematik terimi, soyut özellik taşımayan ve içeriksiz bir içerik olarak ifade edilmektedir (Lefebvre, 2016, s. 24). Burada mekân, içerenin dahi içerikten haberdar olmadığı boş bir çevre şeklinde yalnızca fiziki nitelikleri ile tanımlanmaktadır. Mekân, bir yandan insanı biçimlendirirken öte yandan insanlar tarafından şekillendirilen toplumsal bir yapıdır. Lefebvre'e (2016, s. 25) göre mekânsal biçimlerin, toplumsal ilişkilerin yaşandığı cansız nesnelere olarak algılanması gerçeği yansıtmaz, bunun yerine toplumsal süreçleri içermesi ve bu süreçler aracılığıyla meydana gelen alanlar olarak mekânın toplumsallaşması şeklinde algılanması gerekmektedir. Mekân tarihsel olan ile toplumsal olanı birbirine bağladığı gibi kültürel olanla da zihinsel olanı birbirine bağlamaktadır. Böyle bir etkileşim içerisinde olan mekânın değişmeden statik olarak kalması mümkün değildir.

Mekânın üretimi kentsel, kırsal, kimlikli, törensel, grupsal ve aidiyet bağlamında inşa edilmektedir. Mekân, bir topluma ait düşünce yapısı ve imgesel bakışın zamana yansımış halidir². Dolayısıyla mekâna dair toplumsal pratikler sebep-sonuç odaklı olarak bir mekânın üretilmesinde oldukça önemlidir. Marx, toplumsal bir oluşumun kendi üretim koşullarının tekrar üretilmediği takdirde varlığının uzun soluklu olamayacağını dile getirmektedir (Marx 1868'den aktaran Althusser, 2016, s. 35). İnsan içerisinde var olduğu mekânı daima işaretleme ve bu işaretlerle donatma eğilimindedir. Dolayısıyla insan kimi zaman kendi fiziki varlığını kimi zaman da başkalarının fiziki varlığını esas alarak mekânın içerisinde ve karşısında yeni rotasyonlar oluşturur. Bu anlamda mekân kavramı yalnızca içerisinde bulunulan veya işgal edilen fiziksel bir alanı değil toplumsal ilişkilerin belirleyicisi olarak ekonomik ve sosyal açıdan da değerlendirilmelidir. Bir gruba aidiyet oluşturan işaretler, kutsal yerler, anıtlar, yıldönümleri, anımlar, arşivler veya müzelerdir. Bu işaretler, yaşanan çağa tanıklık ve sonsuzluk hayalleri olarak nitelendirilebilir. Aidiyet işaretleri aracılığı ile toplumların sosyal nitelikleri anlaşılabilir. Her sosyal grubun özelliği de kendi içerisinde gelen kültür ve toplumsal yapı neticesinde değişiklik göstermektedir.

Bu çalışmada, kentsel mekân ve toplumsal bellek ifadeleri literatür çerçevesinde incelenmiş ve Sivas kentinde bulunan kentsel mekânlara ve bunların toplumsal bellekle arasındaki ilişkiden bahsedilmiştir. Ardından 2 Temmuz 1993 tarihinde Madımak Oteli'nde gerçekleşen olay genel hatlarıyla verilmiştir. Sivas kentinde ikamet eden, çoğunlukla olaylara tanıklık etmiş Alevi ve Sünni katılımcılarla yapılan görüşmeler nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji yöntemiyle yapılmış olup bu kişilerle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Böylelikle bir kentsel mekân olarak Madımak Oteli'nin iki farklı sosyal grup açısından nasıl değerlendirildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kent ve Kentsel Mekân Algısı

İnsanların en temel ihtiyaçları arasında yer alan barınma ve korunma gibi gereksinimlerin giderilmesi amacıyla oluşturulan merkezler mekânı ifade eder. Toplumsal bir ürün olan mekân, canlı ve akışkandır. Mekân, kültürün oluşturduğu bir ürün olmakla birlikte aynı zamanda bu kültürü gelecek nesillere aktaran bir işleve sahiptir (Lefebvre, 2014, s. 71). Mekân toplumsal olarak inşa edilir ve toplumsal süreçler de bu insanın üzerinde şekillenir. Dolayısıyla mekândan bağımsız bir toplumsal süreçten bahsetmek mümkün değildir. Mekân, içerisinde belirli bir toplumsal ve ekonomik sürecin devam ettiği bir konteynirden çok daha fazlasını ifade etmektedir. Mekân veya toplum birbirinin sonucu ya da karşılıklı etkileşim halinde olan iki kavram değildir. Çünkü toplumsal örgütlenme zorunlu olarak mekânsaldır, doğası bunu gerektirir.

² Bu konudaki tartışmalar için bakınız: Althusser (2016), Karabulut (2018), Rifkin (2004).

Mekân, yalnızca sosyal ilişkilerin korunduğu, devamının sağlandığı bir yer veya sosyal süreçlerle karşılıklı etkileşim içerisinde olan bir nesne değildir. Aksine mekân sosyal nesnelerin tesadüfî ilişkilerinin bir ifadesidir. Kentler de içinde ilginç şeylerin meydana geldiği örgütlenmiş mekânlardır (Saunders, 2013, s. 287-291).

Literatürde kent kavramının çeşitli tanımlarına rastlamak mümkündür. Kent, ortak bir geçmiş ve kültüre sahip insanların örgütlenme vasıtasıyla kurduğu hem toplumsal hem de sosyal hayatlarını idame ettirdikleri, ticari faaliyetlerin yoğun olduğu yerleşim birimidir (Aykılıç, 2015, s. 5). Weber'e (2010, s. 88) göre iktisadi bakımdan içinde yaşayanların büyük çoğunluğunun tarımdan ziyade ticaretle uğraştıkları yer kenttir. Siyasal bakımdan ise bir kentte özerklik şartını aramaktadır. Bu iki durumun bir arada var olduğu yerler Weber için ideal kenti oluşturur. Kent, mal ve hizmetlerin üretim sürecinden başlayarak, dağıtım ve tüketim süreçlerini de içine alan, bir toplumun değişen ihtiyaçlarını gidermek için ortaya çıkan iktisadi bir mekanizmadır (Keleş, 2004, s. 106).

Toplum bilimci Wirth (2002, s. 77), kenti yalnızca insanlara daha fazla iş ve yerleşme imkânı sunan yerler olarak değil, aynı zamanda dünyanın en yakın veya en uzak yerlerindeki türdeş ve aynı düşüncede olmayan insanları kendine çekebilen, çeşitli bölgeleri ve insan faaliyetlerini belirli bir düzen çerçevesinde biçimlendiren hem ekonomik alanda hem de siyasi ve kültürel alanda öncülük eden ve denetleyici görevi üstlenen bir merkez olarak tanımlamaktadır. Bir topluluğu kent olarak tanımlayabilmek için yalnızca sayılara bakmak yetersizdir. Kenti betimlerken büyük bir yığılma, yoğun bir nüfus ve heterojenlikten de bahsetmek gerekir. Nitekim sosyolojik bakımdan kent, toplumsal yönden türdeş olmayan insanların, geniş bir yerde sürekli ve yoğun şekilde birlikte bir yere yerleşmesidir.

Kent, insanların yaşamını düzenlemek ve yönlendirmek amacıyla meydana getirilen en önemli ve en büyük fiziksel ürün aynı zamanda insan yaşamını çevreleyen yapıdır. Bu yapıyı biçimlendiren etmenlerin başında toplumların sahip olduğu kültür ve inanç gibi değerler gelmektedir. Kent toplumsal hayatta insanlar arasındaki ilişkileri şekillendiren, sosyal mesafelerin kısaldığı, yoğun insan ilişkilerinin en çok yaşandığı yerdir (Turgut, 2013, s. 10). Farklı bir perspektiften bakılacak olursa kent, tarihi sürecin izlerini bugüne taşıyan ve bu çerçevede devamlılık gösteren bir sürekliliktir. İnsana ait olgu ve anlamların yer aldığı tarihi bir sürekliliğin fiziki bir şekle dönüştüğü mekânsal bir yapıdır. Kent hem bir söylem hem de o kentte yaşayan insanların dilidir. Toplumsal hayata dair izleri, kodları kente ait olan simgeleri nesilden nesile aktarır (Barthes, 1997, s. 176). İnsan deneyimlerinin hammaddesi olan ve yine insanlar tarafından yaratılan (Castells, 1983, s. 68) kent, toplumla sürekli ilişki halindedir. Dolayısıyla kent basit bir maddi ürün olmaktan çok bir sanat eserine daha çok benzer. Tarihi bir süreci içeren kent aynı zamanda bu tarihin eseri niteliğindedir (Lefebvre, 1996, s. 100). Geçmişin izleri ve biçimleriyle günlük hayatın kullanımını birleştirip bir arada tutarak oluşturulan yapı da kentsel mekânları ifade etmektedir (Harvey, 2013, s. 38).

Schulz, mimari açıdan mekân kavramını "içinde yaşayan kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini karşılayan bir uzay parçası, bir boşluk" olarak tanımlarken, Madanipour kentsel mekânı fiziksel ve tüm bireyler için ulaşılabilir bir alan, yerli ve yabancıların bazı kısıtlamalara tabi tutularak girebildikleri, kırsal mekânların, şehirlerin ve kasabaların içerisinde kalan yerler şeklinde tanımlamaktadır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2009, s. 132).

Kentsel mekânları, yapısal ve işlevsel yönden belirlenmiş kişi, grup veya toplulukların müşterek karakteristik özellikleriyle veya simgesel, fiziksel, toplumsal özelliklerle hatları çizilmiş, sınırlanmış unsurlar oluşturur. Kentsel mekânların kompozisyonları, mekânı oluşturan fonksiyonların işlevlerine dayalı olarak mekânın düzenlenmesi, birey davranışları ve toplumsal hareketler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda mekânlar (ulaşılabilirlik, yakınlık, kısıtlılık, yön verme, devamlılık, birleştiricilik veya ayrıştırıcılık gibi) faaliyetleri yönlendirici özelliklere sahiptir. Bu yönlendirme ile birlikte mekânın değişen özellikleri, çevresel mana, gösterge ve sembollerle meydana gelmektedir (Erdönmez ve Aki, 2005, s. 70). Kentsel mekânlar

işlevleri bakımından “sosyal algı” şeklinde ifade edilmektedir. Nitekim toplumsal faaliyetleri ve kent içerisinde gerçekleşen sosyal etkileşimleri barındırmak amacıyla yapısal olarak tasarlanmış mekân veya kendiliğinden oluşum göstermiş mekân organizasyonları işlevsel açıdan kentsel mekânları oluşturur. (Hoşkara, 2010, s. 11).

Bir şehrin bütünleşmesini sağlayan aracı faktörlerden biri de kentsel mekânlardır. Kentsel mekânlar, bir kentte yaşayan insanların veya farklı kullanıcıların bir araya gelerek toplumsal kültürü oluşturduğu, oluşturulan kültür birikiminin aktarıldığı ve yeniden öğrenmenin gerçekleştiği yerlerdir. Dolayısıyla kentsel mekânlarda kültürel kimlikler, kişisel deneyimler, kentin karakteristik özellikleri ve insanların karşılıklı etkileşimleri bir kentin imajının oluşumunda ve o kentin insanlar tarafından nasıl algılandığında önemli bir etkiye sahiptir (Inceoğlu ve Aytuğ, 2009, s. 131). Kent imajının oluşmasında kentin kadim tarihi, kentsel mekânları ve toplumsal bellekte bunların yer edinmesi de önemli birer unsur olarak ifade edilebilir. Bahsi geçen unsurlar, Türkiye'nin çok sayıdaki kadim kentinde kolayca gözlemlenebilir. Bu kentlerden biri de kuşkusuz Sivas'tır. Sivas kenti, kültürel dokusu ve mimari yapısının çeşitliliğiyle sıradan bir şehir olmaktan çıkan, insanların farklı anlamlar yüklediği ve taş duvarların adeta dile geldiği tarihi bir kenttir. Çalışmanın sonraki bölümünde mekânlar ile toplumsal belleğin ilişkisine değinilerek, Sivas ilindeki tarihi unsurlarla özdeşleşen kentsel mekânların toplumsal bellekteki yerinden bahsedilecektir.

Sivas'ta Kentsel Mekânlar ve Toplumsal Bellekteki Yerleri

Durkheim toplumu, “tabiatta örneğini gözlemleyebileceğimiz maddi ve manevi kuvvetlerin en güçlü birleşimi” olarak tanımlamıştır. Ona göre başka hiçbir varlıkta olmayan bir güce sahip olan toplum, bireyleri şekillendirici ve onlar üzerinde baskılayıcı etkiye sahiptir (2005, s. 521). Durkheim, toplumu basitçe bir araya gelen bireylerden oluşan nicelik olarak tanımlamak yerine, bir aradallığın oluşturduğu özgün yapıdan bahseder ki bu yapı toplumsal bilinci oluşturmaktadır (Çağla, 2007, s. 228). Durkheim ile benzer düşünceye sahip olan Halbwachs, hafızanın psikoloji literatüründeki içeriğini bir anlamda eleştirerek, belleğin bireysel yönüne değil sosyal ve toplumsal yönüne değinmiştir. Halbwachs, toplumun hatırlama eylemine yani belleğe biçim verdiğini ve bireysel yaşam pratiklerimizde bile hatırlamamız gerekenlerin yine diğerleri tarafından belirlendiğini belirtmektedir. Bu düşüncesini de “diğerlerinin bedenlen orada bulunmaları gerekmez daima bizimle beraber, biz içimizde farklı bir grup insan taşırız” ifadeleri ile desteklemektedir (Halbwachs, 2018, s. 30).

Halbwachs'ın değindiği bir diğer husus, mekân ile toplumsal bellek arasında kurulan ilişkidir (Allen ve Brown, 2011, s. 314). Ona göre bellekler için çevrelerindeki maddi dünyanın dayanıklı ve sürekli olması gerekir ve mekân, toplumsal belleğe süreklilik kazandırır (Halbwachs: 1980, s. 135). Bellek, mezarlıklar, kiliseler, müzeler, meydanlar ve cezaevleri gibi fiziksel mekânları ihtiva eder. Bununla beraber geçmişin izlerini taşıyan ritüeller, törenler, anmalar vb. maddi olmayan mekânlarla da ilişkilidir. Dolayısıyla bellek mekânları, kentte bulunan binaları, kamusal gösterileri, anıtları, tarihsel figürleri ve anmaları içermektedir. Mekân ve bellek arasında performatif açıdan da bir ilişki bulunmaktadır. Tiyatrolar, festivaller, sivil seremoniler gibi ritüeller de hatırlamanın bedenlen tekerrürü ile var olan bir biçimdir. Mekânla ilişkilendirilerek gerçekleştirilen bu ritüellerin, farklı grupların çeşitli mücadelelerini temsil etme özelliklerinden de bahsedilebilir (Hoelscher ve Alderman, 2004, s. 349-350). Fiziki yapılarından çok daha fazlasını ifade eden kolektif bellek mekânları, tarihselliği, sosyal ilişkileri ve güç mücadelelerini de içermektedir (Till, 2003, s. 291).

Sivas ilinde yaşayan insanların toplumsal belleğinde yer edinmiş kentsel mekânları incelediğimizde ilk olarak çeşitli etkinliklerin gerçekleşmesinde ortak bir platform ve herkes için eşit kullanım olanağı sağlayan Sivas Tarihi Kent Meydanı'ndan bahsetmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Tarihi süreçte farklı işlevlerle kullanılan ve insanların ortak kullanım alanı olan meydanlar günlük yaşamın önemli bir parçasını oluştururlar. Meydanlar hem kentte daimî olarak yaşayan insanlar hem de geçici süre için kente gelen ziyaretçiler için birbirleriyle ve kent ile bir

bağ kurulmasını sağlar. (Semerci, 2008, s. 31). Sivas Kent Meydanı, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminden taşıdığı izlerle çevrili merkez olma özelliği taşımaktadır. Bu meydan, toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik etkinliklerin gerçekleştirildiği, zaman kısıtlaması olmadan içerisinde bulunulabilen, herkes tarafından kullanılabilen bir kamusal alandır (Akman, 2020, s. 20). Sivas Tarihi Kent Meydanı, siyasi mitinglerin ve çeşitli kutlamaların yapıldığı, resmî törenlerin gerçekleştirildiği, ticari faaliyetlerin yürütüldüğü ve kentte bulunanların buluşma noktasını oluşturan alandır (özellikle 'tek ağaç' ismiyle bilinen meşhur ağacın önü olan alan). Bu bakımdan Sivas Tarihi Kent Meydanı, kentte bulunanların çeşitli şekillerde kullanarak farklı anlamlar yüklediği ve toplumsal bellekte önemli yeri olan kentsel bir mekândır.

Sivas'ta bulunan bir diğer kentsel mekân, Çerkez'in Kahvesi'dir. Osmanlı'nın kahve kültürünü Sivas'ta yaşatan bu mekân, 1943'te kurulmuştur. Oldukça eski olan bu mekân içerisinde sergilediği eski silahlar, radyo, gramfon, semaver, kente özgü ağızlık ve bıçak gibi ürünlerle bu mekâna gelenlere müze atmosferi yaşatmaktadır. Mekâna gelen müşteriler alışlagelmiş okey veya kâğıt oyunları yerine günlük siyaset, sanat, edebiyat veya spor gibi konularda tartışmalar yapmayı yeğlemektedir. Sivas kentinin bir simgesi haline gelen bu mekân, kente gelen önemli siyasetçiler, sanatçılar ve misafirler tarafından mutlaka gidip görülmesi gereken bir mekân olarak bilinmektedir. Mekânın 35 yıllık bir müşterisi:

"Bizim için Çerkez'in Kahvesi bir medrese, okuldur. Gençliğimiz burada geçti. Burada büyüklerimizden siyaseti öğrendik ve siyasi atışmalar yaptık. Kendi fikrimizi onlara empoze etmeye çalıştık. Burada büyüklerimizden sürekli bir şeyler öğreniyorduk. Bizden küçükler de bizden örnek alıp, kendilerinden sonra gelen nesile bir şeyler aktarıyordu. Çerkez'in Kahvesi'nde öğretiler silsilesi devam ediyordu. Bugüne kadar böyle geldi." (Aytekin, 2019)

sözleriyle aslında sadece çay, kahve içilen bir mekânın toplumsal bellekte ne kadar çok anlama karşılık geldiğini ifade etmektedir. Çerkez'in Kahvesi de tıpkı Sivas Tarihi Kent Meydanı gibi Sivas'ın tarihsel ve toplumsal belleğinde yer edinmiş bir kamusal alan özelliği taşımaktadır.

'Cumhuriyet Şehri' olarak anılan ve Anadolu'nun güvenilir kentlerinden biri olan Sivas'ta bir asır önce ülkenin binlerce yıllık tarihinin en önemli kararlarından birisi alınmıştır. Yeni bir devletin kuruluşu ile sonuçlanan bu meşakkatli süreçte kararlı duruş sergilenmesiyle tüm dünyaya meydan okunmuştur. Topraklarının her bir yandan işgal edilmesine rağmen Millî Mücadele ateşinin ve direnişin ilk adımının atıldığı kent olan Sivas, yeni Türk Devletine, Cumhuriyete karargâhlık yapmış, üç buçuk aylık kuruluş döneminin yönetim merkezi olmuştur (Toparlı, 2019, s. 9). Sivas'ın Anadolu'nun iç kesiminde işgallerden uzak olması, çevresinde bulunan dağlar sayesinde kente giriş ve çıkış denetiminin kolay olması, Sivas'taki askeri ve sivil bürokrasinin vatansever kişilerden oluşması, yurdun her yerinden ulaşımın kolay olması gibi faktörler Sivas'ın milli bir kongre için uygun mekân olarak görülmesinde etkili olmuştur. Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye Sivas'ta 108 gün kalarak huzur ve güven içinde Millî Mücadeleyi büyük bir başarı ile yönetmiştir (Günaydın, 2019, s. 55-56).

Sivas Kongresi'nin gerçekleştirildiği 4 Eylül 1919, milletin bağımsızlık mücadelesinin, azim ve kararlılıkla ortaya koyulduğu gündür. Mustafa Kemal Paşa'nın "Cumhuriyetin temelleri burada atılmıştır" sözü de bir ulusun kurtuluş mücadelesine ev sahipliği yapan Sivas'ın mihenk taşı olduğunu doğrulamaktadır (Toparlı, 2019, s. 9). Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş kararlarının alındığı Sivas Kongresi, Mekteb-i Sultani müdürü Ali Naim Bey'in itirazlarına ve durumu İstanbul'a bildirmesine rağmen milletin istiklalinin tehlikede olması gerekçesiyle müdürün itirazı dikkate alınmamış ve kongre bu mekânda gerçekleştirilmiştir (Günaydın, 2019, s. 59). Mekteb-i Sultani, 1924 yılında 'Sivas Lisesi' adıyla 1981 yılına kadar lise olarak hizmet vermiş, 1983 yılında 'Sivas Atatürk ve Etnografya Müzesi' olmuştur. Müzenin ismi 2016 yılında 'Atatürk ve Kongre Müzesi' olarak değiştirilmiştir. Müzede Atatürk ve Sivas Kongresi'ne ait 41 adet eser ziyaretçiler için sergilenmektedir (Turizm ve Kültür Bakanlığı, 2022).

Bir milletin İstiklal Mücadelesi'ne ev sahipliği yapan ve bugün müze olarak hizmet sunan 'Atatürk ve Kongre Müzesi' yalnızca etnografik eserlerin sergilendiği bir mekân değildir. Bu mekân aynı

zamanda insanların toplumsal belleğinde milli mücadele ruhunu, birlik ve beraberliği, umudu, inancı, direnişi, kararlılığı ve vatanın bölünmezliğini hatırlatan önemli bir yere sahiptir. Sivas kentinde toplumsal bellekte yer edinmiş, insanların beton yığınının ötesine anlamlar yüklediği başka kentsel mekânlar da vardır. Bunlar; Gökmedrese, Buruciye Medresesi, Çifte Minareli Medrese, Ulu Camii, Sivas Kalesi, Tarihi Valilik Binası gibi mekânlardır. Bu mekânlara 2 Temmuz 1993 günü Sivas'ta gerçekleşen elim bir olaya tanıklık eden Madımak Oteli de insanların belleğinde unutulmak veya hatırlanmak istenen bir mekân olarak dâhil olmuştur.

Kentsel Mekâna Atfedilen Zıtlıklar: Madımak Olayları ve Madımak Oteli

Sivas kent merkezinde bulunan Madımak Oteli yıllarca otel olarak hizmet vermiş ancak takvimler 2 Temmuz 1993'ü gösterdiğinde bu otelde kimsenin aklına gelmeyecek bir olay yaşanmış ve insanların ait oldukları sosyal gruplara göre bu otele bakış açıları şekillenmiştir. Bu bölümde ilk olarak Madımak Olaylarının³ tarihsel süreci aktarılacak ardından Madımak Oteli'nin hem hatırlanmak istenen hem de unutulmak istenen bir kentsel mekân olabileceğine değinilecektir.

Madımak Olayları Hakkında Genel Bir Çerçeve

2 Temmuz 1993 günü yaşanan elim olayda 37 kişinin hayatını kaybetmesiyle Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhuriyetin temelini Sivas'ta attığı neredeyse unutulmuş kent sakinleri 'yobaz' olarak anılmaya başlanmıştır. Bu duruma neden olan olayın daha net anlaşılması açısından tarihi biraz geriye alarak olaylar oluş sırasına göre aktarılacaktır. 20 Ekim 1991 genel seçimlerine dönüldüğünde DYP-SHP koalisyon hükümetinin kurulduğu görülmektedir. Dönemin Cumhurbaşkanlığı görevini Süleyman Demirel, Başbakanlık görevini Tansu Çiller ve Başbakan Yardımcısı görevini ise Erdal İnönü yürütmektedir. Koalisyon hükümetinin ardından ülkede valiler kararnamesi gündeme gelmiş, 1992'de Dönemin Sivas Valisi Bekir Aksoy Adana Valisi olurken Erdal İnönü'nün danışmanı Ahmet Karabilgin ise Sivas Valiliğine atanmıştır. Hükümetin SHP kanadına ve Alevi kesime yakınlığı ile bilinen Pir Sultan Abdal Derneği, Yıldızeli İlçesi Banaz Köyünde düzenlenen kutlamalara Vali Karabilgin'i davet etmiş ve ilk defa devletin bir valisi *Pir Sultan Abdal Şenlikleri*'ne katılım sağlamıştır. Pir Sultan Abdal⁴, toplumun her kesimine mal olmuş bir halk ozanı olsa da özellikle Aleviler arasında Yedi Ulu olarak bilinen Yedi Ulu Ozan'dan biri olması bakımından önemli bir yere sahiptir (<https://tr.wikipedia.org>). Derneğin ileri gelen yöneticileri bir sonraki şenliği il merkezinde yapmak istediklerini belirtmiş, Vali Karabilgin de bu isteği geri çevirmeyerek sonraki yıl şenliklerin şehir merkezinde yapılması için söz vermiştir. Bir yandan Sivas halkı (özellikle sağ partilerin mensupları) bu duruma tepki göstererek Vali Karabilgin'in tarafsızlığını sorgulamaya başlamış (Ünsal, 1995, s. 6-10), öte yandan Aziz Nesin'in Şeytan Ayetleri kitabının çevirisini yayımlayacak olması halkı galeyana getirmeye başlamıştır.

1989'da Bakanlar Kurulunca alınan kararla ülkeye giriş yapması yasaklanmış olan Hint asıllı İngiliz yazar Salman Rüşdi'nin Şeytan Ayetleri isimli kitabının çevirisinin, Aziz Nesin'in başyazarlık yaptığı Aydınlık Gazetesinde 1993 yılının Mayıs'ında yayınlanmaya başlanması ülkenin birçok

³ 2 Temmuz 1993 tarihinde Sivas'ta bulunan Madımak Oteli'nde yaşanan olayların toplumsal bellekteki yerini inceleyen bu çalışmada bahsi geçen olaylar Madımak Olayları şeklinde tanımlanmıştır. Zira çalışmanın saha araştırması bölümünde yapılan görüşmelerde, katılımcıların neredeyse tamamı bahsi geçen olayı Madımak Olayları şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca yapılan literatür taramasında olayın 2 Temmuz Olaylarının yanı sıra Madımak Olayları şeklinde de tanımlandığı görülmüştür. Dolayısıyla bahsi geçen olayların çalışma boyunca Madımak Olayları şeklinde tanımlanması tercih edilmiştir.

⁴ Pir Sultan Abdal, Anadolu ve Balkan Alevi-Bektaşileri toplumunu yüzyıllar boyunca önemli ölçüde etkilemiş önde gelen halk ozanlarından biridir. Bu etkilenmenin iki nedeni vardır:1. Asılarak öldürüldüğünün iddia edilmesi 2. Coşku ve kararlılık temalı, toplumun yönelim ve arzuları ile ilişkili deyişlerinin gücüdür. Yüzyıllara direnişi, zamanın ruhuna uyan, kurgusu mükemmel deyişlerinin estetik ve içeriğinden kaynaklanmaktadır. Pir Sultan Abdal, Alevi-Bektaşilerin Yedi Ulu Ozanından biridir. Kendisinin sözlü anlatımlarından, deyişlerinden ve tarihi belgelerden, Osmanlı Döneminde Urum şehri de denilen Sivas'ın Yıldızeli ilçesi Banaz köyünde 16. yüzyılda yaşadığı bilinmektedir (Boratav ve Fıratlı, 1943, s. 73).

yerinde tepkilerin büyümesine neden olurken, Türkiye'nin bazı illerinde (İstanbul, Mardin, İzmir, Gaziantep, Batman, Konya, Yozgat, Malatya) bildiriler dağıtılmış ve/veya gösteriler yapılmıştır. İlk üçü Banaz Köyü'nde gerçekleştirilen Pir Sultan Abdal Şenlikleri'nin dördüncüsünün 1-4 Temmuz 1993'te Sivas il merkezinde düzenlenmesine karar verilmiş, bu şenliğe davet edilen Aziz Nesin'in Kültür Merkezi'nde yapılan açılış konuşmasında:

"...Zaten Türk Milleti korkak bir millettir. Alevisi de Sünnisi de çoğunlukla korkaktır. O da çok belli. Çünkü başına ne zaman kabadayı gelirse sesini çıkarmaz, itaat eder. Çünkü, o da Müslümandır eninde sonunda", "...ben Müslüman değilim. Yoksa, Kur'an'da da güzel sözler var, ama 1300-1400 yıl önceki sözlerin kimin sözü olursa olsun eskiyeceğine inanıyorum. Bu sözler eskimiştir."

ifadelerinin gazetelerde yer alması gerilimin tırmanmasına neden olmuştur (Devlet Denetleme Kurulu, 2014, s. 1394).

2 Temmuz 1993 günü sabahında bildiriler dağıtan, Cuma namazı sonrasında protesto yapmaya hazırlanan sağ kesimden bir grubu, Cuma namazı saatinde Kale Cami yanında bulunan Buruciye Medresesi'nde şenliğe katılanların davul zurna çalmaları rahatsız etmiş ve iki grup arasındaki çatışmanın zemini oluşturulmuştur. Meydana yakın camilerden çıkan gruplar yavaş yavaş Vilayet binası önünde toplanmaya başlamış, 'Vali İstifa, Dinsiz Vali, Yaşasın Şeriat' gibi sloganlar atmaya başlamıştır. Polis ve asker Vilayet binasının etrafını sararak içeri girmek isteyenlere engel olmuş, yaklaşık 250 kişilik grubu Arı Sitesi'ne doğru yönlendirmiştir. Orada da çeşitli sloganlar atarak Çifte Minarelerin bulunduğu alana doğru ilerleyen topluluğun amacının iyi olmadığını anlayan dönemin İl Emniyet Müdürü Doğukan Öner, Vali Karabilgin'i arayarak kalabalığı dağıtmak için gerekli izinleri istemiş ancak istediği izinleri alamamıştır. Emniyet Müdürü megafonla kalabalığın dağılması konusunda uyarılarda bulunmuş ancak etkili olamamış ve kalabalık Kültür Merkezi'ne doğru ilerlemeye başlamıştır. Vali Karabilgin, kontrolden çıkan olayları bastırabilmek için dönemin Refah Partili Sivas Belediye Başkanı Temel Karamollaoğlu'nu arayarak kalabalığın dağılması için konuşma yapmasını istemiştir. Kültür Merkezi önüne gelen Belediye Başkanı sükûnet çağrısı yaparak kalabalığın olaysız bir şekilde dağılmasını istemiştir (Ünsal, 1995, s. 47-48). Başkan Karamollaoğlu, 2020 yılında katıldığı bir televizyon programında o gün ile ilgili "...yalvar yakar olmuşum insanlara karşı, yapmayın etmeyin diye gençlere yalvarmama rağmen engel olamamışım" ifadelerini dile getirmiştir (Karamollaoğlu, 2022).

Belediye Başkanının konuşmasının ardından dağılma temayülü gösteren kalabalığın bir kısmı tekbir getirerek İstasyon Caddesi'ne doğru ilerlemeye başlamıştır. Bu sırada Kültür Bakanı Fikri Sağlar'ın Pir Sultan Abdal Derneği yöneticilerinin talepleri doğrultusunda Güzel Sanatlar Genel Müdürü'ne yaptırıp Sivas'a gönderdiği Kültür Merkezi önüne dikilen ve ikinci hedef olan Pir Sultan Abdal Anıtı yıkılmaya çalışılmıştır. Pir Sultan Abdal Şenlikleri için Sivas'a gelen ve Kültür Merkezinde saat 14.00'daki panele katılmak için bekleyen ve çoğunluğu Alevi olan misafirler, İstasyon Caddesi'ne paralel uzanan Uzunyol Caddesi tarafından boşaltılmış, Aziz Nesin de dâhil misafirlerin çoğu kalmış oldukları Madımak Otel'i'ne gitmeyi tercih etmiştir. Bu sırada sayısı giderek artan kalabalık grup Vilayet binası önünde yeniden toplanmış ve bu binanın camlarını taşlamaya başlamışlardır. Kalabalıklar arasından Aziz Nesin'in Madımak Otel'i'nde bulunduğu duyulmasıyla topluluk üçüncü hedefe yani Madımak Otel'i'ne doğru ilerlemiştir. Saatin 17.00'yi geçmesi ve mesainin bitmesiyle kalabalıkların sayısı yaklaşık 20 bin kişi olmuştur. Madımak Otel'i'nin önünde toplanan bu kalabalık "Dinsiz Aziz, Şeytan Aziz" gibi sloganlar atarak oteli taşlamaya başlamışlardır (Ünsal, 1995, s. 47-48). Otel önüne gelen askerlere "Allahsız Asker Siper Olamaz" diye bağırma başlayan grup bir yandan da "Müslüman Türkiye" sloganları atmaya başlamıştır (32. Gün, 2009).

Saatler 19.45'i gösterirken otel önünde bulunan araçlar ters çevrilmeye başlanmıştır. Araçlardan bir tanesinin depo kapağı açılmış ve akan benzin ateşe verilmiş rüzgârın da etkisiyle yangın otele sıçramış, otelde bulunan yaklaşık 80 kişi ölüm kalım savaşı vermiştir. Otelde bulunan Arif Sağ ve beraberindeki 33 kişi, otelin hemen yanında bulunan Büyük Birlik Partisi Sivas İl Merkezi Binasına geçerek yangından kurtulmayı başarmıştır. Belediyeden itfaiye çağrılmış ancak itfaiye erlerinin

isteksiz oluşu, yangına zamanında müdahale edilmeyişi, devletin kolluk kuvvetlerinin müdahalede yetersiz kalması, mülki idare amirinin süreci yönetemediği gibi müdahale için izin isteyen emniyet müdürüne de gerekli izinleri vermemesi (Devlet Denetleme Kurulu, Araştırma ve İnceleme Raporu, 2014, s. 1359), otelde çıkarılan yangında 37 kişinin (33'ü şenliklere katılmak için gelen çoğunluğu Alevi olan kişiler, 2'si otel görevlisi, 2'si protestoculardan oluşmaktadır) yanarak ve/veya boğularak ölümüne neden olmuştur. Aziz Nesin ise itfaiye merdivenleriyle otele çıkılarak kurtarılmıştır (Ünsal, 1995, s. 55-56).

37 kişinin hayatını kaybettiği bu elim olaydan sonra akşam saatlerinde Valilik tarafından iki günlük sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Olayla ilgili 124 sanığın bulunduğu Madımak Olaylarının karar duruşması Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yapılmıştır. Bu duruşmada 26 sanık 15'er yıl, 60 sanık 3'er yıl ceza almış, 37 sanık ise beraat etmiştir (Ünsal, 1995, s. 69). Bina, 2010 yılında kamulaştırılarak 2011 yılında Sivas İl Özel İdaresi Bilim ve Kültür Merkezi'ne dönüştürülmüştür. Giriş katta bulunan anı köşesinde olayda hayatını kaybeden 37 kişinin (protestocular da dâhil) ismi bulunurken daha sonra yapılan itirazlar neticesinde 2 protestocunun ve abisinin isteği üzerine Gülsüm Karababa'nın ismi anıttan kaldırılmıştır (Birgün Net, 2022). Bugünkü haliyle anıtta 34 kişinin (2'si otel çalışanı) ismi bulunmaktadır. Anı köşesinin orta kısmında Atatürk büstü, büstün altında da Atatürk'ün "Toplumun içindeki farklı düşünceler, farklı inanışlar ne olursa olsun milli birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmesini bilen bir milletin başaramayacağı iş, aşamayacağı engel yoktur." sözleri yer almaktadır. Olayın üzerinden 30 yıl geçmesine rağmen her 2 Temmuz'da insanların toplumsal belleğinde ölüm, acı, katliam gibi anlamlarla yer edinen Madımak Otel'i'nin önünde 2 Temmuz 1993'te hayatını kaybedenler için anma törenleri düzenlenmekte ve başta hayatını kaybedenlerin aileleri, siyasi parti temsilcileri, sivil toplum kuruluşları ve ülkenin her yerinden insanlar bu ritüele katılmak için Sivas'a gelmektedir.

Unutulmak İstenen ve Hatırlanmak İstenen Bir Mekân Olarak Madımak Otel

Cumhuriyet döneminde Alevi-Sünni gibi dini yorumlardaki farklılıklardan çıkan çeşitli olaylar yaşanmıştır. Bunlardan biri 1978'de Kahramanmaraş'ta meydana gelen ve yüzden fazla kişinin hayatını kaybettiği olaylardır. 19 Aralık günü ağırlıklı olarak sağ görüşlü grupların bulunduğu Çiçek Sineması'na ses bombasının atılmasıyla olayların fitili ateşlenmiştir. 20 Aralık'ta ise çoğunlukla Alevilerin bulunduğu Akin Kiraathanesi'ne bomba atılmıştır. 21 Aralık'ta ise sol görüş mensubu 2 öğretmen öldürülmüş ve 22 Aralık Cuma günü cenaze merasiminde çıkan olaylar sağ görüşe mensup insanların ölümüne neden olmuştur. Kentte meydana gelen karışıklık 23 Aralık'ta kitlesel olaylara dönüşmüştür. Resmi rakamlara göre bu olaylar neticesinde, 111 kişi ölmüş, 1000'den fazla insan yaralanmıştır. Ülke genelindeki sağ-sol mücadelesi Maraş'ta Alevi-Sünni çatışmasına dönüştürülmüştür. Bu olaylarda 289 işyeri ve 552 ev tahrip edilmiştir. 26 Aralık'ta Maraş'ın da içerisinde olduğu 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Sıkıyönetim mahkemelerinde Maraş olayları ile ilgili yüzlerce kişi yargılanmış, sanıklar idam cezası ve farklı cezalar almış, ancak idam cezaları uygulanmamıştır⁵. Bir diğer olay ise 27 Mayıs 1980'de Çorum'da yaşanmıştır. Ülke genelinde oluşturulan toplumsal ayrışma sosyolojik farklılıklar açısından zengin olan Sivas, Malatya, Kahramanmaraş ve Çorum illerinde toplumsal olayların meydana gelmesine sebebiyet vermiştir. Gümrük ve Tekel Bakanlığı da yapmış olan MHP Genel Başkan Yardımcısı Gün Sazak, aracından inip evine gittiği esnada iki kişi tarafından silahlı saldırıya uğrayarak hayatını kaybetmesiyle başlayan Çorum Olaylarında, Alaaddin Camii'nin yakıldığı ve bombalandığı iddiası gerilimin artmasına neden olmuştur. Çorum Olayları, sağ ve sol görüşe mensup kişilerin birbirlerine karşı kışkırtılmasıyla başlarken, sonraki günlerde bu olaylara Alevilik-Sünnilik bağlamında öne çıkarılan mezhepsel bir çatışma görünümü kazandırılmaya çalışılmıştır. Çorum halkını ikiye bölen kışkırtma ve tahrikler sonucunda halk yıllarca kardeşçe, dostça birlik beraberlik içerisinde yaşadığı insanlara karşı saldırıya geçmiştir. Meydana gelen

⁵Ayrıntılı bilgi için bkz: Karaca, 2021, s. 3.

hadiselerin ardından onlarca insan öldürülürken yüzlerce insan yaralanmış, ev ve iş yeri tahrip edilmiştir.

Maraş ve Çorum olayları her ne kadar toplumda derin izler bırakmış olsa da Sivas Madımak Olayı (özellikle Aleviler tarafından) diğer iki olaya nispeten daha fazla gündemde tutulmuştur. Bu durumun nedeni Maraş ve Çorum olaylarında temel sorunun sağ-sol mücadelesinden kaynaklı olduğuna kanaat getirilmesi ve toplumsal hafızalarda olayların bu eğilimde yer bulmasıdır. Madımak Olayları ise her yıl 2 Temmuz'da anma törenlerinin düzenlendiği bir ritüele dönüştüğü için bu olaylar daha fazla sahiplenilmiş ve özellikle yıldönümlerinde yoğun şekilde gündemde tutulmaya çalışılmıştır (Duran, 2018, s. 67).

Toplum içerisinde yer alan sosyal grupların kendilerine ait toplumsal bellekleri vardır. Halbwachs belleğin sosyal açıdan biçimlendirilmesini değerlendirirken, sosyal gruplar ile toplumsal bellek arasındaki korelasyondan ve bireylerin dâhil olduğu sosyal grupların toplumsal belleğin çerçevesini çizdiğinden bahsetmektedir. Bu noktada toplumsal belleğin neyi, nasıl ve ne kadar hatırlayacağını sosyal gruplar belirler (Halbwachs, 2016, s. 16-19). Nitekim Madımak Olayları da toplumsal belleğin hatırlama ve unutma pratiklerinin belirlenmesinde etkilidir. İnsanın sevdiği bir kişiyi kaybetmesi elbette zor bir deneyimdir. Bu kaybın nasıl oluştuğu ise deneyimin niteliğini belirleyen faktörlerden biridir. Dolayısıyla, kaybın meydana geliş şekli, olayın ve kayıpların hatırlama ve hatırlatma biçimleri ile yakından ilgilidir. Bu bağlamda Madımak Olayları, bilinçler ve bellekler üzerinde derin izler bırakması ve radikal değişikliklere yol açması bakımından travmatik bir olaydır. Özellikle anma törenlerinde Madımak Oteli'nin önüne giden aile bireyleri, mekânı gördükleri biçimde değil, o güne dair izledikleri görüntülerle, fotoğraflarla ve olaydan sağ çıkan tanıklardan dinledikleri ile ilişki kurmaktadır. Bu nedenle mekân, dışarıdan bakıldığında sıradan bir bina olarak görünse bile, aileler için hâlâ, yakılmış bir otel ve içinde yakınlarının kurtulmayı bekleyen imgesiyle hatırlanmaktadır. Mekâna ait bu imge, insanların binaya yönelik gösterdikleri tavır da etkiler. Bu olayda yakınlarını kaybedenler, Alevi toplumu ve muhalif gruplar açısından Madımak Oteli, toplumsal belleğin hatırlamak ve hatırlatmak istediği, burada hayatını kaybedenlerin unutulmaması, bu olayın üzerinin örtülmemesi için olayın her yıl dönümünde toplanma ve anma ritüellerinin gerçekleştiği bir kentsel mekândır (Çavdar, 2017, s. 249).

Madımak Oteli, burada gerçekleşen olayların üzerinden yaklaşık 30 yıl geçmesine rağmen kimileri için "UnutMADIMAKlımda" sloganı ile daima hatırlanması gereken bir mekân iken kimileri için ise unutulmasının temenni edildiği bir mekândır. Burada yaşanan elim olayın tüm Sivas halkına mal edilerek kentte yaşayan insanların "Yananlardan mısınız, yakanlardan mısınız?" sorularıyla karşı karşıya kalmaları, Sivas'ın geçen onlarca yıla rağmen hala adının bu olayla anılmasından rahatsızlık duymaları gibi nedenler toplumun bazı kesimi için (özellikle Sünni kesim) Madımak Oteli'ni unutulmak istenen bir kentsel mekâna dönüştürmektedir. Otel, yaşanan olaylardan haberdar olmayan veya olayda ölenlerle yakınlık kurmayanlar için ise suskundur ve hiçbir anlam ifade etmemektedir. Tek bir mekân farklı sosyal gruplar için birden fazla anlama karşılık gelebilir. Madımak oteli de farklı sosyal gruplar için farklı anlamlar atfedilen bir mekân özelliği taşımaktadır. Çalışmanın temel amacı olan kentsel mekândaki ayrışma bir sonraki bölümde incelenecek ve iki farklı grup için Madımak Oteli'nin ne ifade ettiği araştırılacaktır.

Kentsel Mekânın Toplumsal Bellekteki Ayrışması: Madımak Oteli

Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmada 2 Temmuz 1993 tarihinde gerçekleşen olayların Sivas ilinde ikamet eden farklı inançlara sahip kişilerin Madımak Oteli hakkındaki düşüncelerini nasıl etkilediğini ve bu oteli nasıl algıladıklarını incelemek amaçlanmıştır. Bahse konu amaçları gerçekleştirmek için Sivas ilindeki Alevi ve Sünni gruplara aynı sorular sorularak elde edilen verilerle farklı inançlara sahip bireylerin toplumsal belleğinde bir kentsel mekân olarak Madımak Oteli'nin nasıl bir yer edindiğinin ortaya çıkması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Literatür taraması sonucunda konu ile ilgili çalışmaların az sayıda olduğu ve tek taraflı bir bakış açısıyla ortaya konulduğu ve yetersiz olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalarda Madımak Oteli'nde hayatını kaybedenlerin yakınlarıyla görüşme yapılmış ancak diğer kesimi de kapsayan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma Alevi ve Sünni kişileri kapsamaması nedeniyle ilk olması bakımından oldukça önemlidir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu oluşturulurken amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Belirlenen ölçütlere uygun olan durumların araştırma kapsamına alınması ölçüt örnekleminin temel amacını oluşturmaktadır. Bu araştırma, ölçüt örnekleme anlayışına uygun olarak çeşitli dernek ve vakıflar aracılığıyla Alevi ve Sünni kişiler (altı Alevi, altı Sünni) ile mülakat yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Tekniği

Çalışmanın saha araştırmasını gerçekleştirmek amacıyla Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 07.03.2023 tarihli ve 2023/01-39 sayılı kararıyla Etik Kurulu izni alınmıştır. Çalışmada öncelikle Sivas kentinin kendileri için ne ifade ettiği sorularak bu kent hakkındaki genel bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. İki gruba da Sivas'ta yaşayan farklı kimliklerden rahatsız olup olmadıkları sorulmuş ve bu farklılıkları Sivas kenti açısından nasıl değerlendirdikleri bilgisi elde edilmeye çalışılmıştır. Ardından Madımak Olayını nasıl değerlendirdikleri sorularak olayın iki farklı grubun toplumsal belleğinde nasıl bir yere sahip olduğu, 2 Temmuz anma törenlerine katılıp katılmadıkları ve Madımak Oteli'nin Bilim ve Kültür Merkezi'ne dönüştürülmesini nasıl değerlendirdiklerini ölçmek amacıyla açık uçlu sorular sorulmuştur.

Araştırmada Madımak Oteli'nin Alevi ve Sünni kişilerin toplumsal belleğindeki yerlerini tespit etmek amacıyla 5 sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Sorular araştırmacılar tarafından düzenlenmiş, formun içeriği ve görünüş geçerliği için uzman görüşü alınmış, öngörülen değişiklikler form üzerinde yapılmıştır. Görüşme formunun anlaşılır olup olmadığını ölçmek amacıyla bir araştırmacıya sorular okutulmuş ve ön uygulama yapılmıştır. Dil bakımından da son kez kontrol edilerek yarı-yapılandırılmış form esas uygulama için son haline getirilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcılar ile yüz yüze görüşme yapılmış, görüşmenin tamamı ses kayıt cihazı aracılığıyla kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşmelerde katılımcıların gönüllü olmaları esas alınmış ve görüşme öncesinde katılımcılara hazırlanan sorular gönderilerek ön inceleme yapmaları sağlanmış, anlaşılmayan bölümler için gerekli açıklamalar yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen ses kayıtlarından yazılı belge oluşturulmuş ve görüşmelerin çözümlenmesi Maxqda 2020 nitel analiz paket programı ile tamamlanmıştır. Araştırmada görüşmeye katılan kişilerin isimleri gizli tutulmuştur. Alevi katılımcılara A1, A2, A3, A4, A5, A6 şeklinde, Sünni katılımcılara ise S1, S2, S3, S4, S5, S6 şeklinde ayrı ayrı kod verilmiştir.

Bulgular

Saha araştırması sonucunda elde edilen veriler 5 temaya ayrılmıştır. Araştırma sorularının içeriğine göre bu temalar da aşağıdaki tabloda görüleceği üzere alt kategorilere ayrılmıştır.

Tablo 1 Araştırmanın Temaları

Sivas Tasavvuru	Farklı Kimliklere Bakış Açısı	Madımak Olaylarını Değerlendirme	2 Temmuz Anma Törenlerini Değerlendirme	Madımak Oteli'ni Algılama Biçimi
-----------------	-------------------------------	----------------------------------	---	----------------------------------

Kentin Yapısı	Kardeşlik Vurgusu	Duygusal Değerlendirme	Provoke Edilme İhtimalinin Varlığı	Duygusal Değerlendirme
Kente Hissedilen Duygular	Farklı Kimliklerle Bir Arada Yaşadık	Yetkililerin Yetersiz Kalması	Anma Töreninin Gereksiz Olduğu Düşüncesi	İlimli Olmak Gerekir
Anlam Yüklenen Mekânlar	Farklılıklar Zenginliktir	Provokasyon/Dışarıdan Gelenlerin Etkisi	Anma Törenlerini Onaylama	Yüzleşmek Gerekir
Sivas Üzerinde Oynanan Oyunlar		Olayın Tüm Sivas'a Mal Edilmesi		Başka Ülkeler ile Kıyaslama
Sivas'a Olumsuz Etkisi				

Sivas Tasavvuru

Katılımcılara, Sivas kentinin kendileri için ne ifade ettiği, kent ile ilgili ne düşündükleri ve bu kentte anlam yükledikleri mekânlar sorulmuştur. Bu soruyla, Alevi ve Sünni katılımcıların Sivas kenti hakkındaki genel kanıları ve toplumsal belleklerinde hangi mekânları anlamlı kıldıkları ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu bağlamda katılımcıların genel olarak Sivas kentini sevdiklerini, Sivas'ın gerek doğasıyla gerekse tarih ve kültürüyle yaşanılacak bir kent olduğunu ve anlam yükledikleri çeşitli mekânlar olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların anlam yükledikleri mekânlar arasında Cumhuriyetin temellerinin atıldığı ve Mustafa Kemal Atatürk'e ev sahipliği yapan Kongre Binası, Anadolu Selçuklu döneminin önemli yapılarından biri olan Çifte Minare ve Buruciye Medresesi, yine Osmanlı Devleti'nden kalan Şifaiye Medresesi gibi mekânların Alevi ve Sünni toplumunun ortak paydası olduğu görülmüştür. Yapılan görüşmelerde en fazla telaffuz edilen bu mekânlarla kentin kadim tarihine vurgu yapıldığını, toplumsal belleğin canlı tutulduğunu, söz konusu mekânların her iki grup tarafından sıklıkla zikredildiğini dolayısıyla kente bakış açılarının aynı olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcılar, Sivas kentinin hem Selçuklu hem Osmanlı hem de Cumhuriyete ait mirasları taşıyor olmasıyla, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle gurur duyduklarını ve kentin bu mekânlarla anılmasını istediklerini de dile getirmişlerdir. Nitekim katılımcıların Sivas kentine yükledikleri anlamlar şu şekildedir:

"Sivas topraklarında geçmişten bugüne gelen bir kültür şehri, medeniyet şehri. Osmanlı'nın, Selçuklunun, Cumhuriyetin izlerini taşıyan geçmişten bugüne kadar birçok kültüre ev sahipliği yapmış bir şehir. Cumhuriyetin temellerinin atıldığı, Atatürk'e 108 gün ev sahipliği yaptığı, temsili heyetin toplandığı, manda ve himayenin reddedildiği, o mücadelenin başladığı kongre binası tarihsel açıdan önemlidir" (A1)

"Sivas, tarihi kültürle dolu medeniyetlerin izlerini taşıyan bir şehir. Kongre binasının önünden insanlar herhangi bir binanın önünden geçiyormuş gibi değil de Atatürk'ün dediği gibi bir milletin kurtuluşunu hazırlayan kararların verildiği bina gibi ben ona şunu da ekliyorum, Türkiye Cumhuriyeti devletinin ilk hükümet konağı orası. Yani ilk bakanlar kurulu gibi heyeti temsili oradan ülkeyi yönetti. Caddeyi geçiyorsunuz öbür tarafta Selçuklu eserleri var." (S2)

"Bu kent benim için Anadolu'nun kalbi gibidir, insanları çok mütevazidir. Müzeler önemlidir." (A5)

"Hem Selçukluya hem Anadolu Selçuklu'ya başkentlik yaptığı için meydanda tarihi olarak bunların hepsini görebiliyoruz. Çifte Minare, Buruciye Medresesi, Şifahiye buralar benim için önemli." (S5)

"Sivas coğrafi konum olarak çok güzel bir şehir. Her yönüyle çok güzel, inanç bakımından olsun, kültür ve yaşam bakımından olsun güzel bir şehirdir. Anlam yüklediğim mekân tabii ki Kongre Binası. Sivas'ın çevresinde pirlar vardır, yatırlar ve türbeler vardır. Erenler, evliyalar vardır. Değerlerdir bunlar." (A6)

Bunun yanı sıra özellikle Alevi katılımcılar, Sivas'ta yetişen bazı önemli kişilere de ayrıca anlam yüklediklerini, Sivas'ın bu açıdan da önemli olduğunu vurgulamaktadır.

"Pir Sultan Abdal gibi, Aşık Veysel gibi, Aşık Ruhsati gibi, Ali Kızıltuğ gibi birçok değer de yetiştiği topraklardır." (A1)

"Dünyaca ünlü Aşık Veysel'in çıktığı bir şehir. Yani bir sanatçı şehir bizim için." (A3)

"Sivas Genç ozanların kenti, şiiirlerin kenti, yiğitlerin kenti. Cumhuriyetin kurulduğu bir kent." (A4)

Katılımcıların çoğu Sivas'ı tanımlarken duygusal değerlendirmede bulunmuş, Sivaslı olmaktan gurur duyduklarını ve Sivas'ı çok sevdiklerini dile getirmişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların yanıtları şu şekildedir:

"Sivas nefes alıp verdiğimiz, yaşadığımız, doyduğumuz bir şehir. O açıdan şehrimizi seviyoruz." (A1)

"Sivaslı olduğumuz için gurur duyuyoruz. Sivaslı sayısı ülke ve dünya çapında ciddi rakamlarda çoğu da Sivas'ı seviyor ve biliyor." (S1)

"Ben burada yaşamaktan çok memnunum. Çok da mutluyum." (A2)

"Sivas'ı çok seviyorum." (S3)

Sivas, her ne kadar kadim bir tarihi olan ve Cumhuriyet'in kurulmasında önemli yeri olan bir kent olsa da katılımcıların özellikle kentin büyük şehirlere göç vermesinden, kentin ihmal edilmesinden, işsizlik sorunundan yakındıkları mülakatlara yansımıştır. Katılımcılar Sivas'ı her ne kadar çok sevdiklerini ifade etseler de kentin olumsuz yönlerini dile getirmekten çekinmemişlerdir.

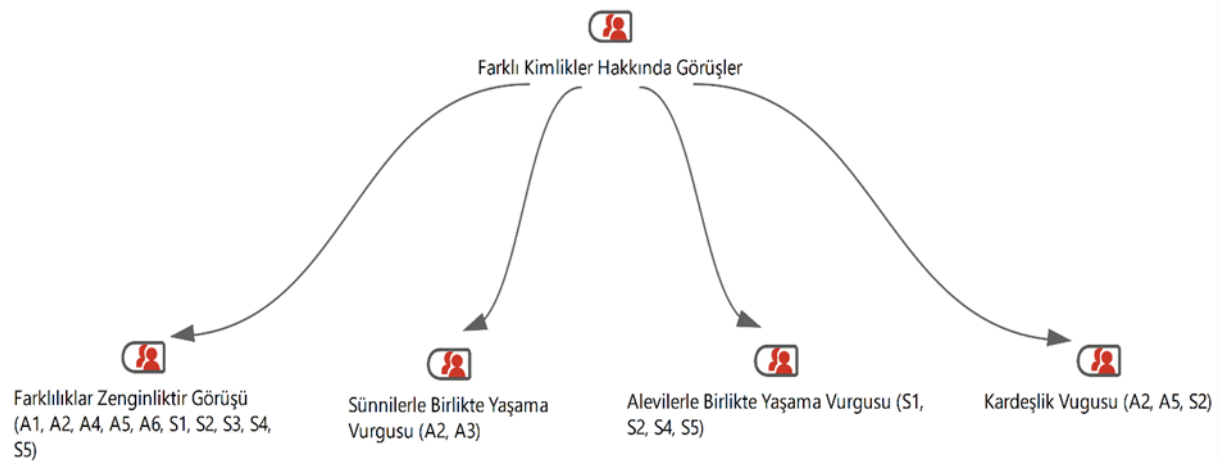
"İlgisiz olunmasından dolayı Sivas biraz geri kalmıştır." (A6)

"Şimdi bir de negatif yönüne bakacak olursak işsizliğin olduğu bir şehir. İnsanların göç ettiği bir şehir, köye dönüşen bir şehir." (A3)

Katılımcıların genel olarak Sivas tasavvurlarında ortak bir duygu ve düşünce içerisinde oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların tamamı Sivas'ın yaşamak için en uygun kent olduğunu, doğası ve tarihi dokusuyla da oldukça zengin bir yapısının olduğunu ve Sivas'ı çok sevdiklerini belirtmişlerdir. Alevi ve Sünni katılımcıların kentle ilgili tanımlamaları da ortak ifadeler içermektedir. Bununla birlikte anlam yükledikleri mekânların da benzerlik gösterdiği katılımcılara sorulan sorularla tespit edilmiştir.

Farklı Kimliklere Bakış Açısı

Katılımcılara farklı kimliklerden rahatsız olup olmadıkları, bu farklılıkları kent için nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Bu soru sorularak, Madımak Olaylarının yaşanmasının nedeni olarak görülen farklı kimliklere karşı katılımcıların bakış açıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Görsel 1 Katılımcıların farklı kimliklere bakış açılarını yansıtan hiyerarşik kod- alt kod modeli

Görsel 1’de katılımcıların farklı kimliklere ait bakış açıları temasına ilişkin alt temalar “farklılıklar zenginliktir görüşü”, “Sünnilerle birlikte yaşama vurgusu”, “Alevilerle birlikte yaşama vurgusu” ve “kardeşlik vurgusu” olmak üzere dört kategoride değerlendirilmiştir. Görsel 1 detaylı olarak incelendiğinde altı Alevi katılımcıdan beşinin, aynı şekilde altı Sünni katılımcıdan da beşinin farklılıkların kent için bir zenginlik olduğu vurgusu yaptığı görülmektedir. Alevi katılımcılardan iki kişinin Sünnilerle birlikte yaşadıklarını, Sünni katılımcılardan da dört kişinin Alevilerle birlikte yaşadıklarını ifade ettiği ortaya konulmaktadır. Birbirlerini tanımayan katılımcıların kentte bulunan farklı kimlikleri aşure alegorisiyle tarif etmeleri de dikkat çekmektedir:

“Bir aşure olmuşuz. Aşure tatlısı yapılır ya gerçekten her renkten, her şeyden insanlar ki Allah’ın zaten yarattığı da bu. İnsanları kısım kısım yarattık diyor ya Allah. Ondan kısım kısım herkes birbirinin noksanını tamamlayarak gidiyoruz işte yaşıyoruz.” (A2)

“Bir aşurenin içerisine katılan çok farklı yiyeşlerle o aşure tadı nasıl oluşuyorsa, farklı inançların farklı kültürlerin de o aşure tadını verdiğini düşünüyorum. Hatta onunla ilgili bizim ozanlarımızın da bir sözü vardır. Hanımızı han eyledik, Yolumuzu yol eyledik, Her çiçekten bal eyledik, Ali’ye saysınlar bizi. Her çiçekten bal eylemek o balın da peteğin de güzelleşmesini sağlar. Biz buradaki insanların da her birini ayrı bir çiçeğe benzetiyoruz. Her çiçekten alacağımız bir bilgi var, bir güzellik var, bir görsel var. Bunları tek tek araştırmak, onları öğrenmek, bilmek lazım. Çünkü insan bilmediğinin yabancısıdır diyor Hz. Ali Efendimiz. O yüzden bu farklı inançların kültürlerin bir arada olmasının zenginlik olduğunu, Sivas’ın da bunun farkında olduğunu düşünüyorum.” (A1)

“Farklılıkları zenginlik görüyorum. Hiç de bir sıkıntı duymadım. Doğduğum yer Sünnilerin yoğun olduğu bir bölge. Bizi çok severlerdi. Hep birlikte büyüdük, ben hala görüşüyorum eski arkadaşlarımla. Birbirimizi ne kırdık ne üzdük, beni de okula götürüp getirirlerdi büyük ablalarımız. Hatta benim iki damadım var ikisi de Sünni. Öyle bir ayırım yapmamız söz konusu değil.” (A3)

“Hiç rahatsızlık hissetmedim. Beyaz en güzel siyahın üzerinde belli olur. Onlar da bizim bir rengimiz. Bu bizim zenginliğimiz Alevi, Sünni. Şimdiye kadar çok arkadaşımız oldu Alevi. Çok da samimiyiz hala da görüştüklerim var hiçbir problem yaşamadım.” (S5)

“Hepsini ben zenginlik olarak görüyorum. Biz bahçede bir çiçeğiz birbirimizi tamamlıyoruz. Halının desenleriyiz yine birbirimizi tamamlıyoruz. Irkı, dini, mezhebi, ne olursa olsun ben onun insanlığına bakarım. Hiç rahatsızlık hissetmedim. Alevi de benim kardeşim, Sünni de kardeşim size de bir dördlük okuyayım. Mesela Aşık Daimî öyle güzel söylemiş ki, görmüyorsan diyor gerçek varlığı, Sünni isem, Alevi isem ne çıkar? Sana demedim mi sahtekarlığı, Sünni isem, Alevi isem, ne çıkar? Kerametın, cehaletin olmazsa, marifet suyundan testin de olmazsa senden insanlığa fayda olmazsa, Sünni isem, Alevi isem ne çıkar? Gayet inatçı isen, gayet zorbalı gündüz tespihli gece kavgalı olmadıkça cemiyete faydalı Sünni isem, Alevi isem ne çıkar? Aşık Daimî diyor nefse galip olmazsam, ilme, fazilete sahip olmazsam, ele, bele, dile sahip olmazsam, Sünni isem ne çıkar, Alevi isem ne çıkar?” (A5)

“Sivas’a zarar vermeyen insanların farklı kesimden olmaları hiç önemli değil. Yani bu memleket hepimizin. Türk’üm diyen Türk kanı taşıyan Türkiye’ye Sivas’a zarar vermeyecek insanların yaşamaması da bence büyük bir katkı, artısı var eksisi yok yani. Din, ırk ayrımı yapmadan.” (S6)

Alevi ve Sünni katılımcıların tamamı birbirleriyle iç içe yaşadıklarını, beraber büyüdüklerini ve herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını dile getirmişlerdir. Bu anlamda her iki gruptan birer kişi Sivas’ta farklı kimliklerin kardeş ilişkisi içerisinde olduğunu dile getirmiştir. Bu minvalde katılımcıların soruya verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

“Biz iç içe kardeşçe yaşıyorduk. Benim arkadaşlarım Aleviymiş ben Sünniymişim aynı okulda aynı mahallede birbirimizin evinde oturan insanlarız. Böyle bir ayrışmanın bir anlamı var mı?” (S2)

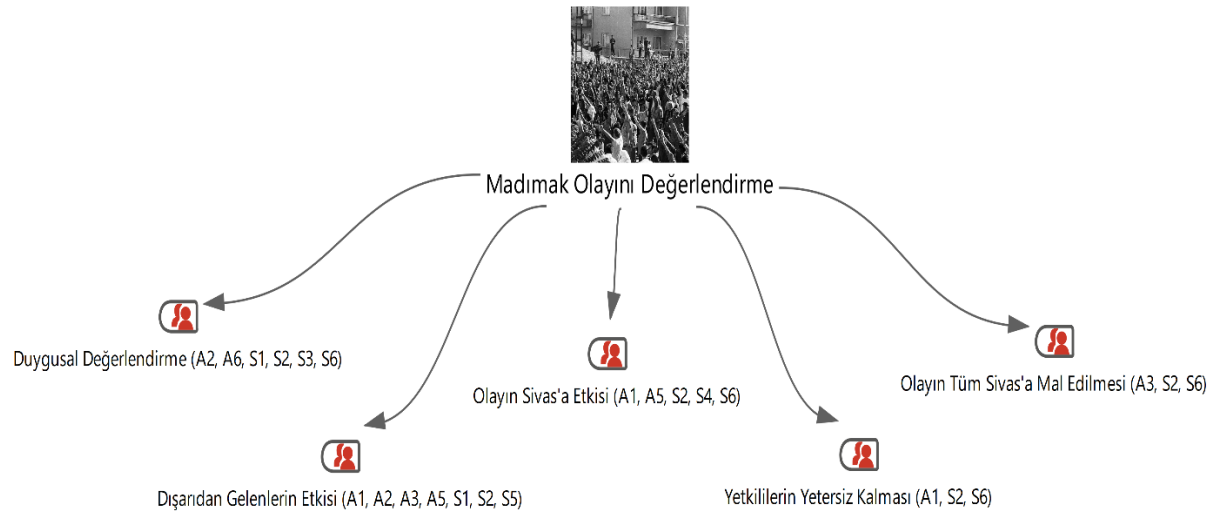
“Bugün Türkiye’yi karıştırmak isteyenler yarın da olacak. Alevi, Sünni, Kürt, Türk, Laz, Çerkez biz bir kardeşiz. Hep aynı bayrağın altında yaşıyoruz. Bizim kutsallarımız var, inancımız,

bayrağımız, vatanımız, Atatürk'ümüz var. Bunu kimse değiştiremez. Burada biz tarafız. Vatanda tarafız. Bayrakta tarafız. İnançta tarafız.” (A2)

Katılımcıların verdiği yanıtlara bakıldığında Alevi ve Sünni gruplar arasında bugüne kadar herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını, aynı mahallelerde büyüdüklerini, aynı okullarda okuduklarını, aynı sofradan yemek yediklerini dile getirmişler, aralarındaki bağı hiçbir gücün değiştiremeyeceğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda her iki kesimin farklılıkları bu kent için bir zenginlik olarak gördükleri ve bundan hiçbir zaman rahatsızlık hissetmedikleri anlaşılmaktadır.

Madımak Olaylarını Değerlendirme

Katılımcılara Madımak Olaylarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuş, böylelikle her iki tarafın bu olaya bakış açısı ve olayları değerlendiriş biçimleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Görsel 2 Katılımcıların Madımak Olaylarını değerlendirme biçimlerini kapsayan hiyerarşik kod- alt kod modeli

Görsel 2’de katılımcıların Madımak Olaylarını değerlendirme temasına ait alt temalar “duygusal değerlendirme”, “dışarıdan gelenlerin etkisi”, “olayın Sivas’a etkisi”, “yetkililerin yetersiz kalması” ve “olayın tüm Sivas’a mal edilmesi” olmak üzere beş kategoride incelenmiştir. Görsel 2’ye göre katılımcılar arasında 2 Temmuz 1993 tarihinde meydana gelen olaylarda derin güçlerin ve dışarıdan gelen kişilerin etkisinin olduğu, provokasyon yapıldığı, kent üzerinde çeşitli oyunlar oynandığı, Sivaslıların olaylarla hiçbir alakası olmadığı yaygın görüş olarak değerlendirilmiştir. Görselde de görüldüğü üzere özellikle Alevi katılımcılardan dördünün olayı Sivaslılarla bağdaştırmaması, olayın önceden organize edilip planlandığı düşüncesi oldukça dikkat çekicidir. Nitekim katılımcıların verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

“İşin arkasının çok daha derin olduğu düşünülüyor.” (A1)

“Hiçbir toplumsal olay bir anda ortaya çıkıp başlamaz ve gelişmez. Arka planında birtakım şeyler vardır.” (S2)

“Gerçekten de buradaki halkta bir şey yok. Dışarıdan gelen insanlar, Türkiye'nin huzurunu istemeyenler, barışını, kardeşliğini istemeyen insanlar burada bir şey yaptılar 93’te.” (A2)

“Tamamen derin güçlerin organize ettiği yani böyle bir iç savaş kargaşası çıkarmaya çalışan insanların planlı programlı şöyle zaten Kültür Bakanlığı'nın programında olan bir durumdu. Yani hani insanların kendi başına yaptığı bir şey de değil.” (A3)

“Şehirde yaşayan insanların sorunu değil. Dışarıdan gelmiş, organize olunmuş bir eylemdi. Halk da galeyana geldiği için olayların tırmandığını düşünüyorum.” (S5)

Madımak Olaylarını değerlendiren katılımcılar, olayların devlet müdahalesiyle önlenilecek bir pozisyondayken herhangi bir önlemin alınmadığını ve dönemin devlet yetkililerinin müdahalede yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Bu anlamda Alevi ve Sünni katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"Devletin bu konuda yetersiz kaldığı da aşikâr. Orada cumhurbaşkanının bir münferit olay olduğunu söylemesi, halkın provoke edildiği, kışkırtıldığı gibi ifadelerin kullanılması bu olayı doğru bir olay yapmaz. Keza böyle bir durum varsa da devletin orada iş bu boyuta varmadan önlemesi gerekirdi. Yine Tansu Çiller'in 'otel dışındaki vatandaşlara çok şükür bir şey olmadı' demesi otel içerisindeki vatandaşları 2. Sınıf bir vatandaş durumuna koyuyor ki altında birçok neden aranabilir o ifadelerin. Dönemin İçişleri Bakanı yine keza bunlara yakın. Yine devletin orada erken müdahale etmediği ki askerlerin özellikle Madımak Otelinin önünde neden geri çekildiği ki havaya ateş açsalar oradaki kalabalık dağılırdı. Neden oradaki kalabalığı dağıtmadılar hangi emirle geri çekildi ve bu işe müsaade verildi." (A1)

"Bir de baktım polis engel olmuyor, dağıtmıyor, durun susun demiyor." (S2)

"O anki yönetimin de yaptığı büyük bir hata. Müdahale edilmedi. İnsanların o şekilde hayatlarını kaybetmeleri gerçekten kötü bir olay diyebilirim." (S6)

Madımak Olaylarının üzerinden yaklaşık 30 yıl geçmiş olmasına rağmen olayların hala tüm Sivaslılara mal edilmesi, normalde Sivaslı olmaktan gurur duyduklarını ifade eden katılımcılar başka bir kentte Sivaslı olduklarını söylediklerinde 'yanarlardan mısınız, yakanlardan mısınız?' sorusuyla sıklıkla karşılaştıklarını, Sivaslı olarak olumsuz şekilde anıldıklarını ve bundan son derece rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Nitekim hem Alevi katılımcıların hem de Sünni katılımcıların görüşleri bu konuda da benzerlik göstermiştir:

"Bir yere gittiğiniz zaman Sivaslıyım dediğiniz zaman ilk etapta bazen soruyorlar. Yanarlardan mısınız yakanlardan mısınız diye. Alevi değilim, Sünniyim ama yakanlardan da değilim. Normalde düşünecek olursanız yakanlar da Müslümanım diyen insanlar ama ben onların tarafında değilim." (S6)

"Topluluğun sayısı kaçtır bilmiyorum Sivas'ta 350 bin insan yaşıyor. 350 bin insan sanki Madımak Otelinin önünde bütün bu yanlış hareketlerin içine dahilmiş gibi bir genelleme yapmanın çok yanlış olduğunu düşünüyorum." (S2)

"Sivaslılar da rahatsız çünkü her yıl insanlar geliyor buraya onlar da mutsuz oluyor. Mesela Sivas'ın dışına insanlar gittiğinde araçlarına benzinliklerde falan tepki gösteriliyor. Sivaslıyım deyince yanan mı yakılan mı diye sorulması da hoş bir şey değil. İnsanlar güzel bir şeyle anılmak ister ama maalesef biz çok kötü bir şeyle anıldık." (A3)

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde aradan geçen onlarca yıla rağmen yaşanan olayların toplumsal bellekteki yerini koruduğunu, yaşananların çok acı bir olay olduğunu bundan dolayı büyük bir üzüntü içerisinde olduklarını dile getirmişlerdir. Burada Sünni katılımcıların da olayları kesinlikle doğru bulmadıklarını, yaşananları tasvip etmediklerini ve üzüntü duyduklarını ifade etmeleri görüşmelerin çarpıcı noktalarından birini oluşturmaktadır. Nitekim katılımcıların Madımak Olayları ile ilgili hisleri şu şekildedir:

"Üzerinden 29 yıl geçmiş ona rağmen acıyı yüreğimizde duyuyoruz." (S2)

"Madımak olayları gerçekten tarihte çok talihsiz bir olay. Gerçekten de acı bir olay yaşandı. Hiçbir insan bir insanı canlı canlı yakmaz yani." (A2)

"Yani Sivaslı olarak biz o olayları tasvip etmiyoruz. Gerçekten ben bunu samimiyetimle söylüyorum." (S1)

"Madımak olayları büyük bir canilik, tasvip etmiyoruz Müslümanlık adı altında bunu yapanların Allah'ın verdiği canı Allah'tan başkası alamaz diyen insanların olması da büyük bir trajedi." (S6)

"İnsanın tüyleri diken diken oluyor. Ne demek yani bir insanın yakılması? Biz neyiz, biz de insanız. Yani sen benim gibi düşünmüyorsun diye illa yakılan öldürülmen, kesilmen mi lazım?" (A6)

"Madımak Olayı'nı tasvip etmiyorum ayıplıyorum, lanetliyorum daha doğrusu." (S3)

Katılımcılar yaşanan olaylardan dolayı başka kentteki insanlar tarafından yaftalandıklarını, Sivaslıların Madımak Olayları ile anılmaktan rahatsız olduklarını beyan ederlerken öte yandan bu olaylar yaşanana kadar Cumhuriyet kenti olarak anılan böyle köklü bir tarihe sahip olan Sivas'ın kent imajına da olumsuz biçimde etki ettiğini ifade etmiştir. Bu görüş Alevi ve Sünni katılımcıların ortak paydasını oluşturmaktadır:

"O dönemde bu olaydan sonra ne yazık ki Sivas'ta belki 20-30 yıl şehrin geriye gittiği söyleniyor, çok sayıda göç de oldu şehirden." (A1)

"Sivas bu konuda ekonomi vs. çok bedeller ödedi. Hala da utanç vesilesi. İnsanların Sivaslı olduğunu duyunca Madımak Olayını hatırlaması kahrediyor bizim insanımızı." (S2)

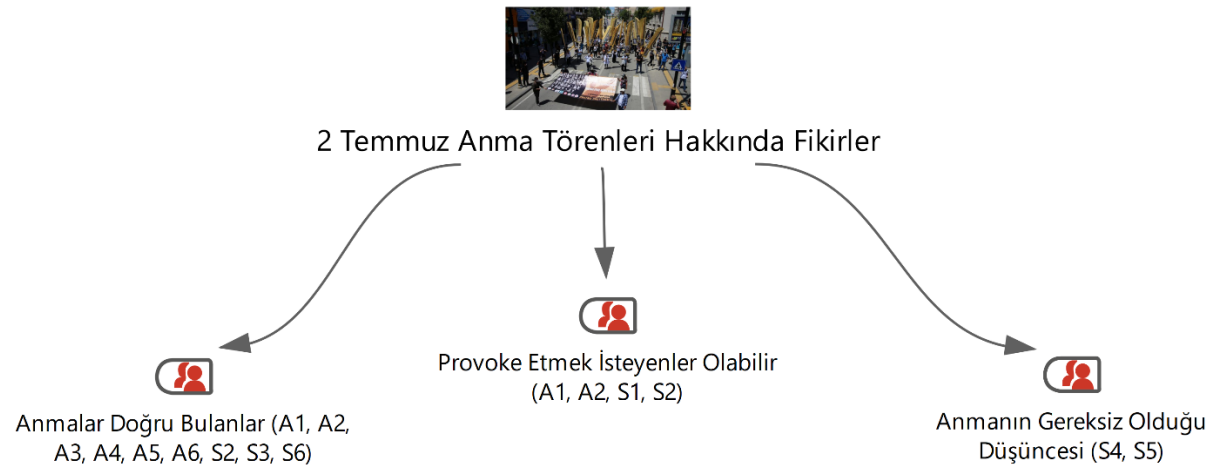
"Sivas'a vurulmuş bir kara leke olarak görüyorum." (S4)

"Hiç iyi bir şey olmadı Sivas için." (A5)

Katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde her iki grubun da özellikle olayları kent dışından gelenlerin yaptığını düşünmeleri dikkat çekmektedir. Yaşananlardan dolayı üzüntü duyulması, Sivaslıların bu olayla ilgili etiketlenmesinden ve başka bir kente gidildiğinde insanların tepkilerinden rahatsızlık duyulması Alevi ve Sünni toplumların ortak şikayetleri arasında yer almaktadır. Bu anlamda her iki grubun da olayları hem şahısları adına hem de kent adına değerlendirirken benzeştikleri sonucuna varılmıştır.

2 Temmuz Anma Törenlerini Değerlendirme

Sivas kentinde 2 Temmuz 1993'te meydana gelen Madımak Olaylarında hayatını kaybeden kişiler için her yıl 2 Temmuz'da Madımak Otelinin önünde anma törenleri yapılmaktadır. Anma törenleri, Valilik ve Belediye önderliğinde protokol üyeleri ile birlikte önceki ismiyle Madımak Otel, bugünkü ismiyle Sivas Bilim ve Kültür Merkezi olan mekân ziyaret edilip ardından olayda hayatını kaybedenlerin isimlerinin yazıldığı anı köşesine karanfil bırakılmaktadır. Başta Alevi Dernekleri ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere insanların kilometrelerce yol katederek katılım sağladığı büyük anma programı ise Seyrantepe Mahallesi'nde toplanıldıktan sonra, Mevlâna Caddesinden yürüyüşe geçilerek kent meydanı takip edilmekte ve Madımak Otelinin önünde gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda katılımcılara 2 Temmuz Anma Törenlerine katılıp katılmadıkları sorulmuş ve tören hakkındaki düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Görsel 3 Katılımcıların 2 Temmuz anma törenleri hakkında fikirlerine dair hiyerarşik kod- alt kod modeli

Görsel 3'te katılımcıların 2 Temmuz Anma Törenleri hakkındaki fikirler temasına dair alt temalar "anmaları doğru bulanlar", "provoke etmek isteyenler olabilir" ve "anmanın gereksiz olduğu düşüncesi" olmak üzere üç kategoride değerlendirilmiştir. Katılımcıların tamamına yakınının anma törenlerini doğru bulduğu tespit edilmiştir. Sünni katılımcılardan iki kişinin anmaları gereksiz bulunduğu gözlemlenirken her iki kesimin de anma törenlerinin provoke edilmesinden, farklı niyetteki insanların bu törenleri çarpıtmak istemesinden çekindikleri sonucuna varılmıştır.

Bu bağlamda Alevi ve Sünni katılımcıların anma törenlerinin yapılması noktasında neredeyse görüş birliğinin olması dikkat çekici detaylardır. Nitekim katılımcıların verdiği cevaplar şu şekildedir:

"Biz her sene katılıyoruz. Özellikle Sivas'ta katılma mecburiyetinde hissediyoruz. Hem orada kaybettiğimiz canları anmak ki mesela Hasret Gültekin uzaktan akrabamız olur, orada birçok canımızı kaybettik ve onların her yıl anmalarını yapıyoruz. Devlet tarafından yapılan bir anma var. Ona da katılıyoruz." (A1)

"İster Alevi olsun ister Sünni olsun can gitmiş. Gençcik kız çocukları var, halk oyuncularını var, müzisyenler var, yani bunlar öyle basit bir olay değil acı çok büyük. Bunu protesto etmemek oraya katılmamak mümkün değil." (S2)

"Ara sıra katıldım da şimdi de artık yaşlanıyoruz. Anma törenlerini illaki doğru buluyorum da artık kaşımının da bir anlamı yok diyorum yani." (A4)

"Ben katılamıyorum, burada binlerce insan bizim vakfımıza geliyor. Onları sabah gönderiyoruz biz arkayı topluyoruz. Mecburiyetten katılamıyoruz, normal şartlarda katılırim." (A3)

"Şimdi onlar kendilerine göre haklı bir şey diyemem." (S3)

Genel kanı her ne kadar anma törenlerinin yapılması yönünde olsa da yaşanan olayların Sivas'la herhangi bir alakası olmadığını, kent dışından gelen insanların olaylara sebep olduğunu düşünen ve törenlerin yapılmasını istemeyen katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"Yok katılmıyorum. Anma törenlerini de doğru bulmuyorum. Çünkü Sivas'la alakası olmayan bir olay." (S4)

"Yapılmasa daha iyi olur diye düşünüyorum." (S5)

Katılımcıların Madımak Olaylarını değerlendirirken Alevi katılımcılardan dört kişinin Sünni katılımcılardan üç kişinin olaylara dışarıdan gelenlerin neden olduğu, Sivas kentinin üzerinde oyunlar oynandığı ve yapılan provokasyonlar sonucunda olayların büyüdüğünden bahsetmiştik. Bu 7 katılımcıdan 4 kişi, 2 Temmuz Anma Törenlerini de yine provoke etmek isteyen insanların olabileceği, kent dışından da yoğun katılım olması nedeniyle anma sırasında tedirgin olduklarından bahsetmişlerdir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

"Ama sonra sonra bu işi biraz sulandırdılar. İnanıcı olmayan, Aleviliği hiç olmayan insanlar girmeye başladı bu işin içine. Benim naçizane fikrim şu, tamam anmalar olacak da bundan sonra vakıf başkanları, dernek başkanları bunların yapması lazım. Halk oldu mu bu işin içinde başka şeyler ortaya çıkabilir. Orda bir deli bir kuyuya taş atar 40 akıllı çıkaramaz derler ya. Kimin ne olduğunu bilmiyorsun ki." (A2)

"Bazen gelen gruplar sağcı kesimi provoke ediyor ama Sivas halkı bu konuda duyarlı olduğu için sıkıntı çıkmıyor." (S1)

"Ama diğer insanların içinde de mesela çok böyle sert insanlar oluyor davranışlar falan televizyonda izliyoruz. Politik şeyler giriyor devreye aşırı uçlar giriyor. Onları da iyi karşılamıyorum." (S2)

"Bizlerin bir 15-20 gün önceden uykularımız kaçıyor. Çünkü gelince o insanların can güvenlikleri Sivas'tan sorumlu. Biz emniyetle valilikle bir araya gelerek toplantılar yapıyoruz. Gelenler gidenler güzelce aransın diye. Çünkü provoke etme amaçlanabilir, gelen insan art niyetli olabilir, farklı bir amaçla gelip olayı kışkırtmak isteyen olabilir, gelen grupla dışarı grup arasında bir sözlü sataşma birbirlerine bir şeyler fırlatma olayları olabilir. Biz de olayların içerisinde yer alarak bu işleri de takip ediyoruz." (A1)

Anma törenleri ile ilgili Alevi ve Sünni katılımcılar çoğunlukla törenlerin yapılmasından yana tavır göstermektedir. Ancak burada dikkat çeken bir nokta da Sünni katılımcıların anma törenine saygı duymakla birlikte törenlere katılım sağlamadıkları (S2 hariç) ve bu konuda Alevi katılımcılardan ayrıştıkları görülmektedir. Madımak Olaylarında hayatını kaybedenlerin çoğunlukla Alevi olduğu düşünüldüğünde Alevi ve Sünni katılımcıların toplumsal belleğinde anma törenlerinin aynı şeyi

ifade etmediği sonucuna varmak mümkündür. Nitekim mekânla ilişkilendirilerek gerçekleştirilen ve hatırlamanın bedenen tekrarı ile var olan bu ritüellerin farklı grupların çeşitli mücadelelerini temsil etme özelliklerinden de bahsedilebilir.

Madımak Otelini Algılama Biçimi

Katılımcılara Bilim ve Kültür Merkezi'ne dönüştürülen Madımak Otel'i'nin onlara neyi çağrıştırdığı ve bu mekânın mevcut statüsü hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Bu soru sorularak Alevi ve Sünni kişilerin bir kentsel mekân olan Madımak Otel'i ile toplumsal belleklerinde kurdukları ilişki, mekânın belleğe kazandırdığı süreklilik tespit edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte katılımcıların kentsel mekânı algılayış biçimleri ve buranın kendilerine ne hissettirdiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Görsel 4 Katılımcıların Madımak Otel'i'ni algılama biçimlerine ait hiyerarşik kod- alt kod modeli

Görsel 4'te katılımcıların Madımak Otel'i'ni algılama biçimleri temasına ilişkin alt temalar "duygusal değerlendirme", "olayları çağrıştırıyor", "herhangi bir şey ifade etmiyor", "utanç müzesi yapılmalı", "başka ülkelerde böyle olaylar sonrası müze yapıldı" ve "yüzleşmek gerekiyor" olmak üzere altı kategoride incelenmiştir. Görsel 4 detaylı olarak incelendiğinde özellikle Alevi katılımcılar, Madımak Otel'i ile ilgili düşüncelerini belirtirken duygusal değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu bağlamda katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"Ben otelin önünden geçerken üzülüyorum tabi ki." (S3)

"Ölen insanları hatırlatıyor ama o ölen insanların ölümünde Sivaslı insanların parmağı olmadığını düşündüğüm için çok fazla utanç duymuyoruz diyelim." (S1)

"Bırak Madımak Otel'i'nin olduğu yeri o bölgeden geçerken bile insanın gerçekten tüyleri diken diken oluyor." (A6)

"Oradan geçerken hissettiğim şeyler illa ki var maalesef. İnsanın neticede yüreğin sızlıyor. Bu insanlar burada nasıl yandı? Nasıl şey oldu? Yani buna zaten acı duymayan bir insan insanlığını kaybetmiştir." (A4)

"Oradan geçerken büyük acı duyuyoruz." (A2)

Katılımcıların ifadelerinde Madımak Otel'i'nin önünden veya yakınlarından geçtiklerinde üzüntü duydukları ve hayatını kaybeden insanları hatırladıkları yer almaktadır. Ancak S1 kodlu katılımcının bu olayı Sivaslıların yapmadığına inandığı için olayla ilgili bir utanç hissetmediğini belirtmesi dikkat çekicidir. Katılımcılar burada yaşanan olaylarla yüzleşmesi gerektiğini de ifade etmektedir:

"Yüzleşme yapılması lazım, özür dilenmesi lazım." (A3)

"Onun önünde de güzelce anlatmak lazım yüzleşmek lazım." (S2)

"En azından onunla yüzleşmemiz gerektiğine inanıyorum." (A1)

Katılımcılar, Madımak Oteli'nden bahsederken yaşanan olayları farklı ülkelerdeki olaylarla karşılaştırmış ve anma için anıt vb. bir yapının oluşturulmasının olağan olduğundan bahsetmişlerdir. Bu bağlamda üç Alevi katılımcı bir Sünni katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

"Mesela benim öğrencilik yıllarımda Kıbrıs Harekâtı olmuştu. Orada getirdiler Kıbrıs katliamı ile ilgili sergi açtılar. Merakla gittim. O küvetin içinde doktorun eşi ve çocuklarının ölmüş halleri, sivil insanların yollarda cesetleri. Olayın iç yüzünü görmüş oldum." (S2)

"Birçok ülkede bundan daha küçük çapta yaşanmış olay ve katliamlarda mutlaka o devlet orayı bir anıta çevirmiştir. Her yıl anılmasına da kendileri gelir katılır bir açıklama ifade ederler. Burada da böyle bir girişimde bulunulması gerekir." (A1)

"Almanya Solingen'de yanan Türkler için bir anıt yapıldı. Buradakiler insan değil mi?" (A3)

"Bugün Almanya ne yaptı? 2 veya 4 vatandaşımız katledildi orayı müze yaptı." (A6)

29 Mayıs 1993'te Almanya'da yaşayan ve Türk kökenli olan Durmuş ve Mevlüde Genç çiftinin evi dört aşırı sağcı tarafından kundaklanmış ve ailenin beş ferdi hayatını kaybetmiştir. Olayın yaşandığı alan ise müzeye dönüştürülmüştür. Türklerin yaşadığı birçok Avrupa ülkesinde ve Almanya'da anma törenleri düzenlenmekte ve 2008 yılından beri Türk Alman Sağlık Vakfı tarafından da Genç Ödülü verilmektedir (<https://tr.wikipedia.org>). Dolayısıyla Alevi katılımcılar Bilim ve Kültür Merkezi'ne dönüştürülen Madımak Oteli'nin müzeye dönüştürülmesi gerektiğini, mevcut haliyle yetersiz olduğunu, mekânın ismiyle orada yaşanan olayların da uyumsuz olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda katılımcıların bu mekânın müzeye dönüştürülmesine dair görüşleri şu şekildedir:

"Şu anki haliyle o dönemi anlatmaya çok yetersiz. Oraya mutlaka bir dokunulmalı bir şeyler yapılmalı. Bir anıt ya da müzeye dönüştürülmesi gerekir. Mevcutta oradaki isimlerin bir köşede yazılı olması binayı komple bir Bilim ve Kültür Merkezi'ne çevirmez." (A1)

"Oranın da artık bir Utanç Müzesi olması lazım. İnsanların gelme sebebi de bu zaten. Oraya Utanç Müzesi yazılsa gelmeyecek insanlar. Yüzleşmek istemedikleri için onu yazmıyorlar, utanılacak bir şey gerçekten. Onun için gelmeye devam ediyor insanlar. Oranın bilimle kültürle ne alakası var. Burada insanlar yanmış, adının müze olması lazım. Bilimle kültürle hiçbir alakası yok." (A3)

"Ben de müze yapılmasını isterim. Çünkü burada benim canım yandı. Benim sevdiğim, hasımım, akrabam, eşim, dostum yandı." (A6)

Madımak Oteli'nin müze yapılması Alevi ve Sünni katılımcıları ayrıştıran hususlardan biridir. Alevi katılımcılar otelin müze yapılmasından yana tavır gösterirken Sünni katılımcıların bu konuda daha isteksiz oldukları görülmüştür. Nitekim Sünni katılımcıların verdikleri yanıtlar şu şekildedir:

"Oraya gelip de insanlar yanmış. Öyle bir müze olamaz ya. Müze dediğin yerde güzel şeylerin olması lazım. Eski tarihten kalan güzel bir altın heykel bulunmuştur. Ben müzeyi öyle düşünüyorum, böyle müze olmaz ya." (S3)

"Utanç Müzesi olması abartı olur. Utanç müzesi olmasın, yani bura böyle Bilim ve Kültür Merkezi olarak kalsın. Çünkü Utanç Müzesi olması Sivaslılara ileride sıkıntı olur. Gelecek nesillerimize yanlış aktarırlar." (S1)

"Bu olumsuz olayı anma müzesi yapılmak istendi, Utanç Müzesi. Buna da radikal isim koymamak lazım. Ama o günkü olayı hatırlatan ibret olsun diye resimler konabilir, fotoğraflar konabilir, olay anlatılabilir." (S2)

"Utanç Müzesi de demeyelim daha ılımlı onların da böyle gelip rahat bir şekilde anacakları ziyaret edebilecekleri bir yer olabilirdi yani." (S6)

Yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü gibi Alevi ve Sünni katılımcılar bugünkü haliyle Bilim ve Kültür Merkezi olan binanın Utanç Müzesi'ne dönüştürülmesinde ayrışmaktadır. Bir kentsel mekân olarak Madımak Oteli'nin algılanması konusunda katılımcıların 'Olayları Çağırıştırıyor' diyenler ile 'Hiçbir Şey İfade Etmiyor' diyenler olmak üzere ikiye ayrıldıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda mekânın toplumsal bellekte olayları hatırlattığı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"Bir başka misafirimiz de gelse çarşıda gezsek hiç aklımızda yokken çağrışım yapıyor. O çağrışım ile birlikte biz oranın Madımak Oteli olduğunu söylüyoruz zaten gelen misafirlere." (A1)

"Orası insanların yakıldığı bir yeri çağrıştırıyor. İnsanların, aydınların katledildiği Türkiye'nin iç savaş çıkarılmak istendiği, gelişmesine mâni olunmak istenen, insanları mutsuz eden bir yer olarak düşünüyorum." (A3)

"Oradan geçerken yanan insanları hatırlıyorsun." (A6)

"Olaylar yaşandığı zaman merkezde değildim ben ilçeydim ama sonrasında videolardan izledim bir faciaydı, vahşetti. Bana öyle şeyler çağrıştırıyor." (S6)

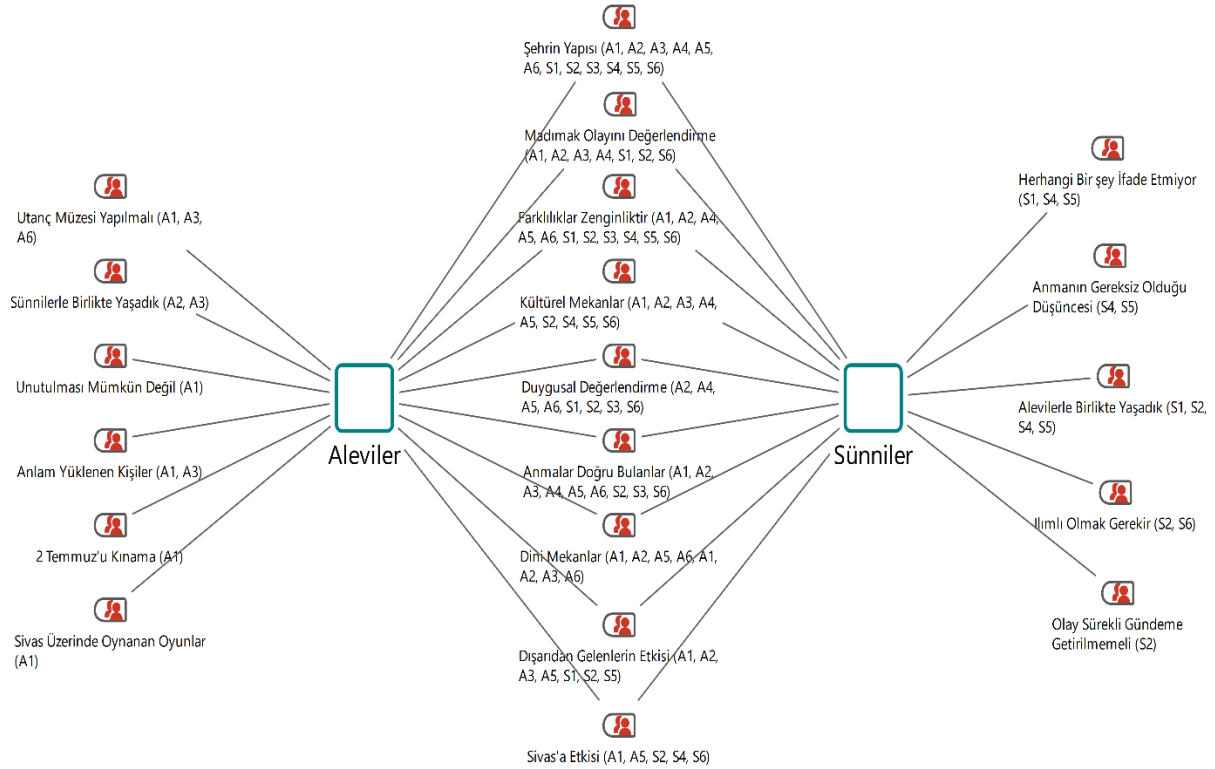
Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde Alevi katılımcıların Madımak Oteli ile yaşanan olayları içselleştirdiğini, hafızalarında bu mekânın daima olayları hatırlattığını ifade ettikleri görülmüştür. Sünni katılımcılar da ise yalnızca S6'nın verdiği yanıtlarda olayları çağrıştırdığına dair ifadeler görülmüş diğer beş Sünni katılımcının bu mekânla yaşanan olaylar arasında herhangi bir bağlantı kurmadıkları dikkat çekici sonuçlar arasındadır. Dolayısıyla Sünni katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

"Bilim ve Kültür Merkezi olması çok bir şey ifade etmiyor." (S1)

"Herhangi bir şey hissetmiyorum. Hissedecek bir şey yok dediğim gibi. Bana hiçbir şey hissettirmiyor o bina." (S4)

"Orası benim açımdan çok bir şey ifade etmiyor. Herhangi bir bina benim için, hiçbir şey çağrıştırmıyor." (S5)

Sünni katılımcılardan üç kişi bu mekânın kendileri için sıradan bir bina olduğunu, herhangi bir anlam ifade etmediğini veya bir şey hatırlatmadığını belirtmişlerdir. Alevi katılımcılarda mekânın hiçbir şey hissettirmediklerini söyleyen katılımcıya rastlanmazken Sünni katılımcılar da bu yönde ifadelerin kullanılması yine çalışmanın dikkat çeken bir sonucu olarak tespit edilmiştir.

Görsel 5 Katılımcıların benzeşen ve ayrışan ifadelerine ait iki- vaka kod modeli

Görsel 5 detaylı olarak incelendiğinde, katılımcıların bazı konularda benzeştikleri ve ifadelerinde ortak paydalara değindikleri ancak bazı hususlarda ayrıştıkları görülmektedir. Bu bağlamda Alevi

katılımcıların Sünni katılımcılardan ayrıştıkları noktalar, 'utanç müzesi yapılmalı', 'Sünnilerle birlikte yaşadık', 'unutulması mümkün değil', 'anlam yüklenen kişiler', '2 Temmuz'u kınama', 'Sivas üzerinde oynanan oyunlar' olurken 'herhangi bir şey ifade etmiyor', 'anmanın gereksiz olduğu düşüncesi', 'Alevilerle birlikte yaşadık', 'ılımlı olmak gerekir', 'olay sürekli gündeme getirilmemeli' ifadeleri ise Sünni katılımcıların Alevi katılımcılardan ayrıştıkları noktalardır. 'şehrin yapısı', 'Madımak Olayını değerlendirme', 'farklılıklar zenginliktir', 'kültürel mekânlar', 'duygusal değerlendirme', 'anmaları doğru bulanlar', 'dini mekânlar', 'dışarıdan gelenlerin etkisi', 'Sivas'a etkisi' ifadeleri ise her iki grubun da benzeştikleri hususlar olarak dikkat çekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Kentsel mekânlar, geçmişten gelen izlerle günlük hayat kullanımlarının harmanlanarak bir arada olduğu yapıları ifade etmektedir. Kentsel mekânlar aynı zamanda kent sakinlerine veya kent dışından gelen insanlarda sosyal algı oluşturur. Bireylerin bu sosyal algısı özellikle ait oldukları toplumsal gruplara göre şekil almakta ve insan davranışlarını değiştirmektedir. Dolayısıyla tek bir mekân için farklı toplumsal gruplara ait insanlar aynı şeyi düşünmeyecek, geçmişle ilgili aynı bağlantıları kurmayacak ve aynı şeyleri hatırlamayacaklardır. Alevi olduğunu beyan eden altı, Sünni olduğunu beyan eden altı kişi olmak üzere toplamda 12 kişi ile gerçekleştirilen görüşmelerde bu iki farklı grubun kent algısında, farklı kimliklere bakış açılarında, 2 Temmuz ile ilgili düşüncelerinde ve bir kentsel mekân olarak Madımak Otelinin toplumsal belleklerindeki yerlerinde bazı benzerlikler ve ayrışmalar olduğu görülmüştür. Bu tespitler şu şekildedir:

- Katılımcıların Sivas'ı bir kent olarak tanımlarken çoğunlukla aynı temalara değindiği görülmüştür. Her iki kesim de Sivas'ın coğrafi yapısından, tarihi ve kültürel özelliklerinden bahsederek bu kenti yüceltme eğilimi göstermiş ve burayı çok sevdiğini dile getirmişlerdir. Sivas'ın Cumhuriyet Şehri olarak anılmasına neden olan Kongre Binası'nı her iki kesim de anlam yüklediği mekânlar arasında sıklıkla dile getirmiştir. Bu anlamda Alevi ve Sünni grupların Sivas kenti hakkındaki genel kanaatlerinin ortak olduğu çıkarımı yapılabilir.
- Katılımcıların büyük çoğunluğu kentte bulunan farklı kimlikleri zenginlik olarak gördüklerini, Alevi katılımcılar Sünni katılımcılarla, Sünni katılımcılar da Alevi katılımcılarla iç içe yaşayarak birlikte büyüdüklerini ancak hiçbir sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Bu hususta da Alevi ve Sünni katılımcıların fikirlerinin benzeştiğini söylemek mümkündür.
- Katılımcıların Madımak Olaylarını değerlendirirken Alevi- Sünni ayrımı olmaksızın duygusallaştıkları görülmüştür. Katılımcıların çoğu, olayların Sivaslılarla bir ilgisi olmadığını ve tamamen dışarıdan gelen insanların olaylara neden olduğunu, yaşanan bu olayların Sivas'ı olumsuz yönde etkilediğini ve Sivas'ın bunun bedelini her anlamda ödediğini dile getirmiştir. Dönemin devlet yetkililerinin yetersiz kalması ile olayların büyümesinden, olayın tüm Sivas'a mal edilmesinden, kent dışından insanlarla görüşüldüğünde 'yanarlardan mısınız, yakanlardan mısınız?' sorusunun sorulmasından katılımcıların yakındıkları görülmüştür.
- Alevi katılımcıların imkanları doğrultusunda 2 Temmuz Anma Törenlerine katıldıkları veya katılmak istedikleri görülmüştür. Ancak Sünni katılımcılarda altı katılımcıdan yalnızca birinin törene katılım için istekli olduğunu diğerlerinin katılım sağlamadığı hatta yine Sünni katılımcılardan iki kişinin anma törenlerini gereksiz bulduğu tespit edilmiştir. Alevi ve Sünni katılımcıların bu anlamda ayrıştığı sonucuna varılmıştır.
- Katılımcıların Madımak Otelini algılamaları hususunda da farklılık tespit edilmiştir. Zira Sünni katılımcılardan yalnızca bir kişi bu mekânın kendisine 2 Temmuz'da yaşanan olayları hatırlattığını söylemiş, üç kişi ise bu mekânın onlar için herhangi bir anlamı olmadığını, sıradan bir bina olduğunu, bu mekânı gördüklerinde hiçbir şey hissetmediklerini söylemiştir. Ancak Alevi katılımcılar da durumun farklı olduğu, dört kişinin bu mekânı yaşanan olaylarla içselleştirdiği, mekânın yakınlarından geçerken bile olayları hatırladıkları, büyük üzüntü duydukları sonucuna varılmıştır. Aynı şekilde mekânın Utanç Müzesi yapılması konusunda üç Alevi katılımcının istekli olduğu, anma törenlerinin yapılmasındaki amacın da aslında binanın müzeye dönüştürülme arzusu olduğu dile getirilirken Sünni katılımcılarda durum farklıdır. Nitekim Sünni katılımcılar binanın Utanç Müzesi yapılmasının afaki bir durum olduğunu, bunu doğru bulmadıklarını ve binanın değişimi konusunda daha ılımlı bir değerlendirme yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Bütün bu bulgu ve tespitler, Sivas'ın genel kent imajı, kentteki önemli yapılar, kente ait duygular gibi konularda Alevi ve Sünni katılımcıların ortak bir kanıda olduklarını ancak Madımak Oteli gibi spesifik bir mekân söz konusu olduğunda çoğunlukla ait oldukları sosyal gruplara göre tavır aldıklarını göstermektedir. Nitekim 2 Temmuz 1993 tarihinde yaşanan olayları içselleştiren Alevi katılımcılar, Madımak Oteli'ne karşı daha fazla hassasiyet gösterirken olayları nispeten içselleştirmeyen Sünni katılımcıların bu mekâna karşı daha duyarsız oldukları görülmektedir. Mekânlar ile toplumsal bellek arasındaki ilişki bireylerin mekânlar karşısındaki tutumlarını belirlemektedir. Bir mekânın belirli bir sosyal grup tarafından algılanış biçimi ile başka bir sosyal grup tarafından algılanış biçimi aynı olmayacaktır. Bireylerin ait oldukları sosyal grupların toplumsal belleğinde neyi, nasıl ve ne kadar hatırlayacaklarını belirlemektedir. Dolayısıyla bu çalışmada da bir kentsel mekân olarak Madımak Oteli'ni algılama biçiminde toplum içerisindeki sosyal gruplar arasındaki ayrışmanın varlığı ortaya konulmuştur.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmaya 1. yazar: %50, 2. yazar: %50 oranında katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Kentsel Mekân Algısında ve Toplumsal Bellek ve Ayrışma: Madımak Oteli Örneği" başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Allen, M. J. ve Brown, S. D. (2011). Embodiment and living memorials: the affective labour of remembering the 2005 london bombings, *Memory Studies*, 4(3), 312-327. <https://doi.org/10.1177/1750698011402574>
- Althusser, L., (2015), *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*, (A. Tümertekin, Çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Aykılıç, B. (2015). *Kentsel mekân olarak meydanlar*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü.
- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel serüven*, (M. Rifat& S. Rifat, Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Boratav, P. N. ve Fıratlı, H. V. (1943). *İzahlı halk şiiri antolojisi*, Ankara: Tarih Vakfı Yayınları.
- Çağla, C. (2007). Bellek üstüne düşünmek, *Cogito Dergisi*, 50. Sayı.
- Devlet Denetleme Kurulu Araştırma ve İnceleme Raporu, Tarihi: 24/03/2014, S: 2014/5.
- Duran, O. (2018). *Raporlar bağlamında Sivas Madımak Olayında dinin rolü*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Erdönmez, M. E. ve Akı, A. (2005). Açık kamusal kent mekânlarının toplum ilişkilerindeki etkisi, *Yıldız Teknik Üniversitesi E-Dergisi*, 1(1), 67-87.
- Ghulyan, H. (2021). *Tarihsel, soyut, çelişkili: 1923'ten günümüze Türkiye'de kentsel toplumsal mekân*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Görükmez, E. (2021). *Tanıkların ve Basının Gözünden 1980 Çorum Olayları*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Günaydın, A. N. (2019). *Millî mücadelede Sivas 108 gün*, Sivas Vilayet Kitaplığı.
- Halbwachs, M. (1980). *The collective memory* (F. J. Ditter ve V. Y. Ditter, Çev.), Harper Colophon.
- Halbwachs, M. (2016). *Hafızanın toplumsal çerçeveleri* (B. Uçar, Çev.), Heretik Yayınları.
- Halbwachs, M. (2018). *Kollektif bellek* (Z. Karagöz, Çev.), Pinhan Yayıncılık.
- Harvey, D. (2013). *Sosyal adalet ve şehir*, (M. Morali, Çev.), Metis Yayınları.
- Hoelscher S. ve Alderman D.H. (2004). Memory and place: geographies of a critical relationship, *Social & Cultural Geography*, 5(3), 347-355. <https://doi.org/10.1080/1464936042000252769>
- Hoşkara, Ş. (2014). *Kentsel kamusal mekânların şahı meydanlar*, İTÜ Vakfı Dergisi, 6, 9-13.

- T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı. (2022, Aralık 24). *Sivas Atatürk ve Kongre Müzesi*. <https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Sivas%20Atat%C3%BCrk%20Ve%20Kongre%20M%C3%BCzesi-d1c0ebea-cd2e-4e1e-9ebd-1396349247e6.pdf>
- Wikipedia. (2022, Aralık 24) https://tr.wikipedia.org/wiki/P%C3%AEr_Sultan_Abdal
- Wikipedia. (2023, Haziran 08). https://tr.wikipedia.org/wiki/Solingen_Facias%C4%B1
- Madımak Katliamı: 2 saldıranın ismi 9 yıl sonra anıttan kaldırıldı. (2022, Mayıs 11) <https://www.birgun.net/haber/madimak-katliami-iki-saldirganin-ismi-9-yil-sonra-anittan-kaldirildi-387330>
- Aytekin, A. (2019, Temmuz 7). *Sivas'ın şiiirlere konu olan 76 yıllık mekânı Çerkez'in Kahvesi*. <https://www.dha.com.tr/gundem/sivasin-siirlere-konu-olan-76-yillik-mekani-cherkezin-kahvesi-1690644>
- Nesin, A. (2021, Temmuz 2). *2 Temmuz Madımak Katliamı*. <https://www.youtube.com/watch?v=5HKtMff07yY&t=319s>
- Karamollaoğlu, T. (2020, Temmuz 2). *Temel Karamollaoğlu'dan dikkat çeken Madımak Olayı açıklaması: Üzülüyorum, hayıflanıyorum ama...* <https://www.youtube.com/watch?v=SMZGYmmKt8A>
- İnceoğlu, M. ve Aytuğ, A. (2009). Kentsel mekânda kalite kavramı, *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık E-Dergisi*, 4(3), 131-146.
- Karabulut, D. (2018). Modernite ve mekân ilişkisinin Virginia Woolf ve Arnold Bennett üzerinden okunuşu. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 58(1), 440-461.
- Karaca, Y. (2021). *Yerel ve ulusal basında 1978 Maraş olayları*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleş, R. (2004). *Kentleşme politikası*, 8. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi*, (I. Ergüden, Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (1996). *The specificity of the city*, Writing on Cities: Henri Lefebvre, (E.Kofman-E.Lebas, Ed.). Blackwell Publ.
- Lefebvre, H. (2016), *Modern dünyada gündelik hayat*, (I. Gürbüz, Çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Rifkin, J. (2004). *The European dream: How Europe's vision of the future is quietly eclipsing the American dream*. Cambridge: Polity Press.
- Saunders, P. (2013). *Sosyal teori* (S. D. Getir, Çev.), İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Semerci, F. (2008). *Kentsel tasarım gereklilikleri açısından Beyazıt meydanı örneği*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Till K. E. (2003). *Places of memory*, John Agnew, Katheryne Mitchell ve Gerard Toal (Der.), içinde, A Companion to Political Geography, Blackwell, UK.
- Toparlı, R. (2019). *Sivas kongresi belgeleri*, Sivas Vilayet Kitaplığı, Sivas.
- Turgut, D. (2013). *Kent- meydan ilişkisine günümüz koşullarında bütünsel bir bakış: Türkiye genelinde bir değerlendirme*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ünsal, F. (1995). *Figüran Aziz Nesin*, Anadolu Gazetesi, Sivas.
- Weber, M. (2010). *Şehir*, (M. Ceylan, Çev.), (Don Martindale ve Gertrud Neuwirth, Ed.). 9. Baskı, İstanbul: Yarın Yayıncılık.
- Wirth, L. (2002). *Bir yaşam biçimi olarak kentleşme*, 20. Yüzyıl Kenti (A. Alkan & B. Duru, Der. ve Çev.), Ankara: İmge Yayınevi.

Extended Abstract

The production of space is constructed in the context of urban, rural, identity, ritual, group, and belonging. Space reflects a society's mindset and imaginary perspective over time. Human beings tend to mark the space they live in and equip it with these signs. Therefore, social practices related to space are crucial in the production of that space, focusing on cause and effect. In this sense, the concept of space doesn't only refer to a physical space that is inhabited or occupied. Space should also be evaluated economically and socially as a determinant of social relations. Space comprises all the signs, sacred places, monuments, anniversaries, commemorations, archives, or museums that constitute belonging to a group. These signs can be characterized as witnesses to the age and dreams of eternity. Through signs of belonging, the social characteristics of societies can be understood. The characteristics of each social group vary as a result of the culture and social structure that comes from within it.

In this study, the expressions of urban space and social memory are examined within the framework of the literature, and the relationship between urban spaces in Sivas city and social memory is discussed. Then, the event that took place in Madımak Hotel on July 2, 1993, is outlined. The study includes interviews conducted with Alevi and Sunni participants residing in the city of Sivas, who mostly witnessed the events. The study was conducted using the phenomenology method, one of the qualitative research designs, and, in this context, in-depth interviews were conducted with the participants. This way, it was analyzed how Madımak Hotel, as an urban space, is evaluated by two different social groups, Alevis and Sunnis.

Urban spaces are structures where traces from the past and daily life uses are blended together. These spaces also create a social perception for city dwellers or people coming from outside the city. This social perception of individuals takes shape, especially according to the social groups they belong to, and influences human behavior. Therefore, for a single place, people belonging to different social groups will not think the same, make the same connections with the past, and remember the same things. In the interviews conducted with a total of 12 people—6 Alevi and 6 Sunni individuals—it was observed that there were some similarities and divergences in the perception of the city, their perspectives on different identities, their thoughts about July 2, and the place of Madımak Hotel as an urban space in their social memory. The findings are as follows:

Participants mostly mentioned the same themes when defining Sivas as a city. Both groups tended to glorify this city by mentioning its geographical structure, historical and cultural characteristics, expressing their deep love for it. Both segments attributed meaning to the Congress Building, which caused Sivas to be known as the City of the Republic. In this sense, it can be said that the general opinions of Alevi and Sunni groups about the city of Sivas are similar.

The majority of the participants see different identities in the city as richness. Alevi and Sunni participants stated that they lived and grew up together without encountering problems. It is possible to say that the opinions of Alevi and Sunni participants are similar in this regard.

While evaluating the Madımak Events, it was observed that the participants were emotionalized without discriminating between Alevi and Sunni. Most of the participants stated that the events had nothing to do with the people of Sivas and that they were caused entirely by people coming from outside. The participants stated that these events negatively affected Sivas, and the city paid the price in every sense. The participants complained about the growth of the events due to the inadequacy of the government officials of the period, the fact that Sivas city was held entirely responsible for this incident, and that when people from outside the city were interviewed, they were asked the question "Are you Sunnis who burned Alevis or Alevis burned by Sunnis?".

It was observed that Alevi participants participated or wanted to participate in the July 2 Commemoration Ceremonies. However, only one of the 6 Sunni participants was willing to participate in the ceremony, and the others did not participate. Even two Sunni participants found the commemoration ceremonies unnecessary. It is possible to say that Alevi and Sunni participants differ in this sense.

There was also a difference in the participants' perception of the Madımak Hotel. Only one of the Sunni participants stated that this place reminded him of the events that took place on July 2nd. Three Sunni participants said that this place did not have any meaning for them and that it was an ordinary building. These participants said that they did not feel anything when they saw this place. However, the situation is different for Alevi participants. Four of the Alevi participants internalized this place through the events that took place. These participants said that they remembered the events and felt great sadness even when passing near the place. Likewise, it is understood that 3 Alevi participants are willing to make the place a "Museum of Shame". Alevi participants expressed a desire to turn the burned building into a museum. On the other hand, the situation is different for Sunni participants. Sunni participants emphasized that they oppose the building being turned into a "Museum of Shame".

All these findings and determinations show that Alevi and Sunni participants have a common feeling and perception on issues such as the general city image of Sivas, important buildings in the city, and feelings about the city. However, when it comes to a specific place such as the Madımak Hotel, Sunnis and Alevis mostly take a stance according to the social groups they belong to. As a matter of fact, Alevi participants who internalized the events of July 2, 1993 showed more sensitivity towards the Madımak Hotel, while Sunni participants, who relatively did not internalize the events, were more insensitive towards this place. The relationship between places and social memory determines individuals' attitudes towards places. The way a place is perceived by a certain social group will not be the same as the way it is perceived by another social group. The social groups to which individuals belong determine what, how, and how much they will remember in their social memory. Therefore, in this study, the existence of the segregation between social groups within society in the way of perceiving the Madımak Hotel as an urban space has been revealed.

